

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет української й іноземної філології та журналістики
Кафедра англійської філології та світової літератури
імені професора Олега Мішукова

ЛІТЕРАТУРНА КАЗКА-НОНСЕНС В АНГЛІЙСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ
КІНЦЯ ХІХ - ПОЧАТКУ ХХ СТ. (НА ЛІТЕРАТУРНО-ТЕКСТОВОМУ
МАТЕРІАЛІ Л. КЕРРОЛЛА)

Кваліфікаційна робота (проект)
на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Виконав: здобувач 2 курсу 251-М групи
Спеціальності 014 Середня освіта, 014.021
Англійська мова і література
Ткач Андрій Володимирович
Керівник: канд. філол. н., доц.
кафедри англійської філології та світової
літератури імені Олега Мішукова
Горбонос Ольга В'ячеславівна
Рецензент канд.філол. н., доц. Радько Ганна Іванівна

Івано-Франківськ – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ КАЗКИ — НОНСЕНСУ У ТВОРЧОСТІ ЛЬЮІСА КЕРРОЛА	5
1.1. Літературна казка як геноодиниця літературного простору, її характерні риси	5
1.2. Казка-нонсенс як жанровий різновид авторсько-казкового літературного тексту	14
РОЗДІЛ II ОБРАЗНО-ХУДОЖНЯ СВОЄРІДНІСТЬ КАЗКИ-НОНСЕНСУ У ТВОРЧОСТІ ЛЬЮІСА КЕРРОЛА	22
2.1 Європейська літературна казка: персоналії, поетика.	22
2.2. Льюїс Керрол як творець англійської літературної казки - нонсенсу	31
2.3. Особливості авторського світообразу казкового здобутку англійського митця	37
2.4. Персонажна система твору. Поєднання казкових та літературних традицій у процесі їх творення	47
ВИСНОВКИ	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	59

ВСТУП

Актуальність. Літературна казка як витвір творчості митця створює художній світ, який зачаровує своєю поетичністю, глибиною змісту, фантастичністю. Вона є завжди ключем до безмежних горизонтів уяви письменника, дозволяючи відчувати усі глибини його духовного світу, особливості творчого стилю, естетичних поглядів. Серед жанрових різновидів її виділяється казка-нонсенс, сутнісною частиною якої стають елементи абсурду та парадоксу. Батьківщина її виникнення — Англія, кінець 19 - початок 20 століття.

Саме в цей період відомий англійський митець Льюїс Керрол і створює казку-нонсенс - загальновідомі тексти «Алісині пригоди у Дивокраї» та «Аліса в Задзеркаллі». Саме ці твори митця стали провідною формою даного різновиду літературних казок, а їх вплив на розвиток літератури і культури не втрачає актуальності і сьогодні.

У сучасному літературознавстві виникає все більше інтересу до жанру нонсенсу, який поєднує елементи фантастики, гумору, абсурду та парадоксу. Вивчення цього тексту дозволяє глибше зрозуміти натуру нонсенсу, який в умовах сьогодення використовується в сучасній літературі та медіа, і дозволяє зрозуміти сутність нонсенсу як наукового поняття. Цей факт дає розуміння постійного інтересу науковців до його вивчення літературно-казковій творчості Льюїса Керрола. Адже казки-нонсенс митця не лише розважають читача, а й стають змістоформою змалювання своєрідності «вікторіанської доби», передачі наукових знань точних наук тощо.

Отже, захоплюючий, фантастичний світ казки-нонсенсу у творчості Льюїса Керрола постійно потребує наукового-теоретичного проникнення в особливості її змістоформи, розкриття творчої лабораторії митця у створенні даного жанрового різновиду.

Відтак, такий сучасний науковий стан вивчення казкового здобутку Льюїса Керрола і зумовлює актуальність дослідження та вибір теми магістерської роботи “ЛІТЕРАТУРНА КАЗКА- НОНСЕНС В АНГЛІЙСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ КІНЦЯ 19 – ПОЧ. 20 СТОЛІТТЯ (НА ЛІТЕРАТУРНО-КАЗКОВОМУ МАТЕРІАЛІ Л. КЕРРОЛА)”

Основна мета дослідження:розкрити особливості ,художньо-образну своєрідність казки-нонсенсу та її характерних рис у творчому доробку Льюїса Керрола як своєрідного художнього феномену.

Реалізація поставленої мети передбачає розв’язання таких **завдань** :

1. Розкрити провідні жанрові риси літературної казки та її різновидів:
2. ідентифікувати провідні змістоформальні риси казки-нонсенсу як особливої групи авторських казок;
3. розкрити роль і місце Льюїса Керрола як митця англійської літератури кінця 19 - початку 20 століття;
4. ідентифікувати особливості авторського світообразу у казці-нонсенсу Льюїса Керрола ;
5. визначити характерні риси персонажної системи твору ;
6. сформувати визначальні жанрові риси казки-нонсенсу у творчості Льюїса Керрола .

Об'єкт дослідження – текстовий масив літературних казок Льюїса Керрола «Алісині пригоди у Дивокраї» та «Аліса в Задзеркаллі» .

Предмет дослідження – образно-художня специфіка казки-нонсенсу у творчості Льюїса Керрола .

Методи дослідження включають біографічний ,описовий ,порівняльний ,структурний ,системно-функціональний .

Наукова новизна роботи зумовлена її завданням і метою .Поглиблено розуміння жанрових можливостей літературної казки-нонсенсу на текстовому матеріалі Льюїса Керрола і її вплив на розвиток літературного процесу та казкознавства в цілому.Акцент у роботі зосереджено на ролі

казки-нонсенсу як змістоформи передачі і наукових знань ,популяризації наукових ідей.

Практичне значення роботи - результати цього дослідження можуть бути використані для розширення проблематики курсових робіт для студентів-філологів. Її матеріали можуть бути використані і в шкільній практиці ,під час проведення уроків,занять літературних гуртків тощо .

Апробація результатів дослідження Матеріали кваліфікаційного дослідження були залучені на «Міжнародній науково-практичній конференції Лінгвістичні обрії 21 сторіччя (28-29 листопада 2023 року ,м.Івано-Франківськ)». За темою дослідження опублікована стаття Ткач А.В “Авторська казка як геноодиниця європейського літературного простору :теоретичний аспект”.Магістерські студії .Альманах. Вип.23.2023.- Херсон-Івано-Франківськ ХДУ, 2023 — С.71-73

РОЗДІЛ I

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЛІТЕРАТУРНОЇ КАЗКИ ЯК ЖАНРУ

1.1. Літературна казка як геноодиниця літературного простору ,її характерні риси

Відповідно проблеми дослідження літературної казки-нонсенс важливим є той факт ,що питання літературних родів і жанрів привертає увагу дослідників вже протягом двох тисячоліть. Щодо першої частини цієї проблеми - існування трьох літературних родів (епос, лірика, драма), більшість науковців одностайні у свої позиціях. Але коли дискусія стосується класифікації жанрів, то думки науковців розходяться.

У їх поглядах поняття "жанр" часто поєднується з визначенням "вид". Також використовується термін "рід", що може означати як загальну категорію (наприклад, "ліричний рід"), так і більш конкретні (наприклад, "жанр повісті"), або підрозділ жанру (наприклад, "епічна драма"). Ця термінологічна нечіткість і спричиняє їх змішуваність і неповноту розуміння [6].

Жанр - це особливий тип художньої творчості, який визначається своєрідністю зображення і має технічно усталену тематику. В мистецтвознавстві це також означає рід твору, який об'єднує схожі формальні і змістовні характеристики. У кожному виді мистецтва жанрова диференціація може бути особливою, залежно від його специфіки [6, с.102].

Підкреслюємо ,що сучасна наукова думка застосовує трьохрівневу родо-жанрову класифікацію: рід - жанр - жанровий різновид. Рід визначає загальний тип твору (наприклад, "лірика", "епос" або "драма"). Жанр вказує на конкретний тип літературного твору (наприклад, "поезія", "роман", "комедія", "трагедія"). Жанровий різновид деталізує жанр, вказуючи на

специфічний підрозділ або варіацію жанру (наприклад, "історичний роман", "сатирична комедія") [6].

Відтак, саме така трьохрівнева класифікація дає можливість зрозуміти і організувати розмаїття художніх текстів і визначити їх взаємозв'язок та спільні риси в рамках більш широких літературних категорій. Однак зазначаємо, що питання класифікації літературних жанрів завжди залишається складним і постійно є предметом дискусії серед дослідників [6].

Рід у літературі визначається як спосіб вираження художнього змісту, що базується на формальній організації творів та їх мовного стилю. Жанр, з свого боку, представляє собою історично сформований тип художнього твору, який об'єднує характерні риси змісту та форми, і має відносно сталу композиційну структуру, яка постійно розвивається.

Жанри літератури характеризуються розмаїттям, наприклад, роман, новела, епопея, поема, ода, медитація, водевіль, трагедія та інші.

Підкреслюємо що деякі жанри допускають розділення на жанрові різновиди залежно від змісту. Наприклад, роман може бути родинно-побутовим, політичним, філософським, історичним тощо.

Поема може включати героїчні, бурлескні елементи або сатиричні.

Проте жанри, особливо ліричні, не мають жанрових різновидів: оди, гімни, ліричні портрети та інші.

Новітня наукова думка твердо стоїть на позиції, що розвиток літератури у кожную історичну епоху призводить до зміни акцентів у найбільш поширених жанрах. Класифікація родів і жанрів може зазнавати змін з часом. Для розуміння сучасної класифікації літературних жанрів варто звертатися до історії їх виникнення і розвитку [5, с.92].

Фольклор і література існували паралельно протягом багатьох століть і взаємодіяли як дві взаємопов'язані підсистеми словесності. Казка, яка мала міцні корені у фольклорі, поступово почала проникати в літературу. Спочатку це були окремі елементи, які можна знайти в літописах, апокрифах, життєписах святих. Наприклад, у "Повісті временних літ" згадується оповідь

про боротьбу Кожум'яки з печенігом, яка нагадує народну казку про Микиту Кожум'яку, де герой перемагає змія і рятує князівну. У агіографічній літературі також зустрічаються чарівні оповіді, які використовують яскраві елементи казкової поетики. Наприклад, розповідь про чортів, що виконують накази святого у житті Канона в "Четьї-Мінеї" [5].

Також жанр казки творчо переосмислювався у полемічній та проповідницькій літературі. Мотиви та образи казок присутні в текстах Л. Барановича, І. Галятовського, І. Вишенського, Ф. Прокоповича, Г. Сковороди та інших письменників.

Історія літературної казки починається в епоху романтизму, коли з'явився особливий інтерес до фольклору. Це пов'язано з усвідомленням потреби фіксувати у писемній формі народну творчість. Під час записування народних казок фольклористи свідомо або несвідомо вносили зміни і обробляли їх. Це пов'язано зі специфікою усного та писемного мовлення. Тому логічним є термін "фольклористична казка" для писемної форми народної казки, який запропонувала Л. Брауде. Вона відзначає, що фольклористична казка відображає особистість збирачів народних казок, так само як усна народна казка відображала особистість виконавців та розповідачів [4, с.231].

Важливу роль у формуванні літературної романтичної казки також відіграли ідеї руссоїзму, які були розвинуті філософом Жан-Жаком Руссо. Романтики поділяли ідеал повернення до природи, простоти та народності. Ці мотиви відображаються, наприклад, у казці "Білявий Екберт" Людвіга Тіка. У цьому творі розповідається про пригоди хлопчика Екберта, який відправляється у далеку подорож, де зустрічає чарівних істот і повертається до простоти та сполучення з природою.

Літературна казка з'явилася пізніше за усною народною, але вона все ж зберігає сюжети та образи своєї «старшої сестри» – народної казки. Фольклорна тематика, мотиви та художні засоби знаходять відображення у літературній казці, але вже з урахуванням реалій сучасного світу. Це

дозволяє авторам висловлювати свої погляди на проблеми сучасного суспільства та надавати казковому світу новий зміст і значення [6].

Казка як жанр має свою історію і традиції. У теорії літератури (О. Галич) літературна (авторська) казка розглядається як жанровий різновид епосу. Це «художній твір письменника, який модифікуючи жанрово-стильові особливості фольклорної казки, формує новий за якістю художній текст із різними інтертекстуальними елементами (цитатами, ремінісценціями, алюзіями тощо)». Цим терміном «називають і оригінальні авторські твори, у яких елементи реалій поєднані з вигадкою, яскравим фантазуванням». Літературну казку вважають метажанром, адже серед творів є повісті, поеми, романи, утопії. Тому цей жанр найчастіше піддається модифікації [6].

Літературна казка - це художній твір письменника, який шляхом модифікації жанрово-стильових особливостей фольклорної казки створює новий авторський текст з різними інтертекстуальними елементами, такими як цитати, ремінісценції, алюзії та інше. Літературна казка має свої коріння, першооснову та внутрішню форму в народній казці. Вона спадкує основні принципи структурної організації та певні схеми моделювання сюжету від фольклорної казки [6].

Літературна казка і народна казка є двома різними формами казкового нарративу. Народна казка має свої коріння в усній традиції і передається від покоління до покоління без визначеного автора. Її герої типізовані, сюжети мають обмежений набір мотивів, а текст залишається канонічним. У свою чергу, літературна казка створюється конкретним письменником і має писемну форму. Вона наділена індивідуальним стилем та характеризується більш індивідуалізованими героями. Літературна казка може мати різні варіанти, але зміни в тексті контролюються автором.

Літературна казка - це жанр літератури з потужним генологічним потенціалом, який має різноманітні варіації та модифікації. Вона стала результатом усвідомленої мистецької рецепції письменниками, починаючи як усноповідний народний жанр і перетворюючись у писемну фіксацію,

збагачену літературними засобами. Це дозволяє їй виражати авторські та соціальні ідеали, розкривати світ художньої дійсності [9].

Літературна казка - це художній твір, створений автором у прозі або віршованій формі. Вона може бути основана на народних казках або бути цілком оригінальною. Зазвичай літературна казка має фантастичний або чарівний характер і розповідає про неймовірні пригоди вигаданих або традиційних казкових персонажів. Головна аудиторія літературної казки - діти. У такому творі надзвичайні події виконують роль сюжетних елементів і є основою для характеристики персонажів.

Крім того, літературна казка може бути самостійним твором або входити до збірок, циклів, деяким способом поєднуватися з іншими творами в одну художню концепцію. Вона може мати продовження, додаткові частини, або бути використана як вставне елемент в більшій художній структурі [26, с.13].

Фольклорний канон може бути різною мірою присутній у літературній казці, але це не робить цей жанр винятковим. Будь-який художній текст, особливо прозовий, розвивається на основі взаємодії письменності і фольклорних джерел. Літературна казка містить ознаки різних жанрів, що є характерним для романтичної літератури. У цей час нове співвідношення між жанром і автором стає важливим, оскільки художня свідомість відходить від традиційних рамок. Жанрова самоідентифікація стає результатом творчого процесу, а не вихідною точкою. Літературна казка може наближатися до романтичної поеми або фантастичної повісті, але завжди залишається самостійним жанром [10, с.134].

У сучасній художній літературі можна спостерігати спроби письменників осучаснити фольклорну казку шляхом літературної обробки. Це нерідко зумовлено бажанням відтворити сучасні проблеми та теми у казковій формі, зробити їх доступними для дітей. Такі літературні твори наближають фольклорну казку до сучасності, відображаючи дійсність і важливі питання, що цікавлять сучасних читачів.

Фольклорна казка мала колективного автора і передавалася усно. У свою чергу, літературна казка стає твором індивідуального автора, збагачуючись його власним світобаченням та мисленням. Автори розуміють та осмислюють сучасні проблеми і трансформують їх у казкову форму, яка має великий художній потенціал та здатність впливати на душу та світогляд читачів, особливо дітей [5].

Найближчим типом фіксації народної казки є літературний переказ. У цьому типі основна особливість полягає у тому, що народна казка, яка є основою, модифікується, переважно стилістично. Внутрішня форма та зміст народної казки залишаються стабільними, а змінюється лише зовнішня форма. Різні автори вносять свої особливості до казки, наприклад, одні можуть використовувати іншомовну лексику та звичайні книжні синтаксичні конструкції, інші намагаються підкреслити "фольклорність" за допомогою народних приказок, прислів'їв, діалектних слів та виразів, треті ритмізують мову, а деякі можуть додавати казкам куртуазний характер та особливі морально-дидактичні закінчення.

Літературна казка з авторською сюжетно-образною системою відрізняється від переказу та обробки тим, що повністю відходить від зовнішньої форми та змісту фольклорного жанру. Вона залишає незмінними лише компоненти внутрішньої форми. Таким чином, художній переказ, літературна обробка народної казки та літературна казка з оригінальною сюжетно-образною системою є повноправними жанровими різновидами літературної казки [18, с.155].

Однак, літературна казка відрізняється своїми особливостями від народної казки. Перш за все, вона має "літературність", що означає писемну форму існування. Завдяки писемному фіксуванню, літературна казка зберігає незмінними ознаки індивідуального стилю письменника, відображає його уподобання, ставлення до оточуючої дійсності, світогляд, особисту долю та психологію. Літературна казка також називається "авторською", оскільки кожен твір має свою творчу історію, відображену у листах, записах у

щоденниках, авторських передмовах та післямовах, примітках до тексту, перших публікаціях та відгуках.

У відмінності від народної казки, яка існує виключно усно, літературна казка зберігається у письмовій формі. Це спричиняє появу індивідуально-творчого елемента - конкретного автора. Кожна літературна казка має свою унікальну творчу особистість, а не сприймається як вияв колективної душі. Текст літературної казки є законсервованим, і його важко змінити чи переробити, оскільки він відображає волю творчості письменника. Таким чином, літературна казка зазвичай є одноваріантною, хоча можуть існувати кілька редакцій, внесених автором протягом життя [19, с.87].

Літературна казка є тісно пов'язаною з сучасною дійсністю автора, конкретною історичною епохою, його психологією та біографією. У жанровій структурі літературної казки з'являються нові, специфічно літературні ознаки, такі як деталізовані пейзажі, художні деталі, психологічні характеристики та мотивації дій героїв, індивідуалізація мовлення персонажів, зображення настроїв і так далі. На відміну від героїв народних казок, персонажі літературних казок часто представлені яскравими характерами, неповторними особистостями з "земними" людськими слабкостями. Вони відчують радість і сум, страждають від кохання, як П'єро, або бешкетують, як Пепі Довгапанчоха. Деякі з них можуть бути трохи жадібними, як Вінні Пух, або мати свої незвичайні слабкості, як Карлсон [25].

У літературній казці часто зустрічаються елементи зовнішнього світу, такі як явища природи, предмети і речі, елементи побуту, науково-технічні досягнення, історичні події та персонажі, різноманітні реалії та інше. Це дозволяє літературній казці виконувати не лише розважальну, але й пізнавальну функцію, допомагаючи читачеві краще розуміти світ навколо нього.

Таблиця 1.1

Відмінності між народною та літературною казкою

Народна казка	Літературна казка
Авторство визначити неможливо	Автор - конкретна особа
Виконавці казок - оповідачі-казкарі	Має писемну форму
Має писемну форму	Наділена рисами індивідуального стилю письменника
Існує в усній формі	Може мати численну кількість варіантів
Текст канонічний (не можуть бути внесені довільні зміни)	Образ героя максимально типізований (герой - тип, схема)
Образ героя максимально типізований (герой - тип, схема)	Персонаж реалізує не своє, унікальне, неповторне Я, а родове МИ
Набір складових сюжету обмежений	Образ героя індивідуалізований
Число варіантів мотивів сюжету нічим не обмежене	Число варіантів мотивів сюжету нічим не обмежене
Час і місце виникнення визначити неможливо	Час і місце створення казки відомі або визначаються досить точно за ознаками доби в тексті
Оповідач-казкар - співавтор і майстер - виконавець, який наділений умінням розповідати й доповнювати почуте	Письменник - автор, який відображає життя, послуговуючись власною уявою й притаманними лише йому художніми засобами

Джерело: [28]

Літературна казка пройшла етап передісторії, коли народно-казкові елементи функціонували у різних жанрах письменства, і переходила до формування своїх жанрових різновидів: художній переказ народних казок,

літературна казка на основі фольклорних мотивів та авторська літературна казка зі своєю оригінальною сюжетно-образною системою.

Літературна віршована казка, як одна з форм жанрових модифікацій, характеризується змістовними і формальними особливостями. Вона поєднує фантастичні та розважальні елементи народної казки з елементами правдоподібності, а також має дидактичну складову. Формально організаційні елементи, такі як ритм та рима, надають їй мелодичність та емоційність [28].

У структурі літературної віршованої казки обов'язково присутні авторські художні елементи, такі як ліричні відступи, описи, деталізація, а також змалювання емоційного стану героїв та їхнього внутрішнього світу.

Отже, літературна казка, як жанр, має свої коріння у фольклорі та народній казці. Цей жанр художньо образний і використовує різноманітні літературні засоби для створення уявного світу, в якому герої пригодницьких оповідей взаємодіють з чудовими істотами та предметами. Літературна казка не лише розвиває уяву та фантазію, але й нерідко містить моральні вказівки та життєві роки. Вона сприяє розширенню світогляду, виховує в молодших читачів цінні якості, такі як справедливість, доброта та мужність. Таким чином, літературна казка є цінним джерелом культурної спадщини та важливим елементом літературного світу, який надихає, вчить та розважає своїх читачів.

1. дні казки (автор невідомий), авторські казки (автор відомий).
2. За типом сюжету: Чарівні казки (з елементами магії), пригодницькі казки, побутові казки тощо.
3. За стилем написання: Реалістичні казки, фантастичні казки, гумористичні казки тощо.

Отже, літературна казка – це жанр, де авторська фантазія стає ключовим інструментом для створення неординарного та абсурдного світу. В таких творах письменник сам придумує фантастичні персонажі, місця та ситуації, які нерідко порушують природні закони і логіку, і, навіть, можуть

перетворити звичайні речі на незвичайні. Головна мета цього жанру полягає в тому, щоб здивувати і зачаровувати читачів, викликаючи у них посмішки та захоплення.

Отже, сучасна літературознавча думка стоїть на чіткій позиції, що літературна казка є особливим різновидом казки, яка створена фантазією письменника. Європейські та українські літературознавці, такі як Л. Брауде, О. Гарачковська, О. Горбонос, Н. Тихолоз, Г. Сабат, Ю. Ярмиш, досліджуючи цей жанр, дають йому і власне визначення, і класифікаційні системи літературних казок [4, 7, 10, 31].

Так, згідно з визначенням Л. Брауде, літературна казка - "це авторський художній твір, який може бути як прозаїчним, так і віршованим. Вона може базуватися на фольклорних джерелах або бути цілком оригінальною. Літературна казка зазвичай має фантастичний, чарівний характер і розповідає про неймовірні пригоди казкових героїв, часто спрямована на дітей. Важливою складовою літературної казки є неймовірне чудо, яке впливає на сюжет та характеристику персонажів" [4].

Існують спроби класифікації літературних казок, порівнюючи їх з народними казками. Згідно з Л. Брауде, народною казкою можна вважати ту, яка існує усно. Літературна казка, створена за фольклорними мотивами, може бути проміжною ланкою. О. Гарачковська вважає, що класифікація літературних казок може базуватись на джерелі, з якого письменник бере сюжет, таких як російські народні казки, європейський фольклор, авантюрні романи, притчі, міфи, легенди тощо [4, 7].

Літературна казка займає особливе місце серед різних видів казок, оскільки вона створена фантазією письменника. Це дає автору велику свободу в творчому процесі та можливість експериментувати з жанром.

Ю. Ярмиш пропонує виділити три групи літературних казок. Перша група - це художній переказ народного сюжету. В цьому випадку письменник використовує народну казку як основу, але переробляє її за своїм баченням, надаючи їй власний стиль та інтерпретацію [31].

Друга група - це казки за фольклорними мотивами. Автори беруть елементи з різних фольклорних джерел (народні казки, легенди, міфи) і об'єднують їх у нові сюжети та образи. Вони можуть поєднувати різні елементи та мотиви з різних культур, створюючи унікальні твори.

Третя група - це власне авторська казка, яка використовує основні закони жанру, але може відступати від фольклорних сюжетів та образів. У цих казках автори самостійно творять світ, повністю підпорядковуючи його своїй фантазії. Вони можуть використовувати чарівно-фантастичні елементи та створювати нові персонажі та пригоди [31].

М. В. Масловська також поділяє літературну казку на дві групи. Перша група - це вільна інтерпретація сталих фабульних фольклорних схем. Автори використовують відомі фольклорні мотиви та сюжетні шаблони, але розробляють їх по-своєму, додаючи нові деталі та елементи [21, с.142].

Друга група - це казки з оригінальною фабулою, у яку широко вводяться чарівно-фантастичні елементи. Автори створюють нові сюжети, персонажів та місця подій, експериментуючи з фантастичними елементами та магією.

Літературна казка є одним з жанрів літератури, який був сформований на основі народних казок. Вона відрізняється від народної казки своїм більш складним сюжетом і конструкцією, наявністю авторської інтерпретації і вираженням особистісних оцінок [21].

Основні характеристики літературних казок:

1. Відсутність реального часу і простору: В літературних казках, як і в народних, часто використовуються формули типу "в давні часи", "у далекому краї" тощо.

2. Наявність фантастичних елементів: Часто в казках виникають магічні предмети або персонажі, які можуть володіти надприродними здібностями.

3. Мораль або урок: На відміну від народної казки, де мораль часто випливає з самого сюжету, в літературній казці автор може виразно

формулювати свій урок на кінці оповідання або відображати його через дії і вчинки персонажів.

4. Художній образ: Літературні казки зазвичай мають більш розгорнуті характери персонажів, автори можуть використовувати символику, метафори та інші художні засоби для передачі своєї думки.

5. Авторський стиль: Кожен автор має свій унікальний стиль написання казок, який відображає його особисті вподобання, світогляд та художню майстерність [7].

Групи літературних казок можна класифікувати за різними критеріями, наприклад:

4. За цільовою аудиторією: Казки для дітей, для дорослих.
5. За тематикою: Казки про природу, про тварин, про людей тощо.
6. За авторством: Народні казки (автор невідомий), авторські казки (автор відомий).
7. За типом сюжету: Чарівні казки (з елементами магії), пригодницькі казки, побутові казки тощо.
8. За стилем написання: Реалістичні казки, фантастичні казки, гумористичні казки тощо[7].

Отже, літературна казка – це жанр, де авторська фантазія стає ключовим інструментом для створення неординарного та абсурдного світу. В таких творах письменник сам придумує фантастичні персонажі, місця та ситуації, які нерідко порушують природні закони і логіку, і, навіть, можуть перетворити звичайні речі на незвичайні. Головна мета цього жанру полягає в тому, щоб здивувати і зачарувати читачів, викликаючи у них посмішки та захоплення.

1.2 Казка-нонсенс як жанровий різновид авторсько-казкового літературного тексту

Нонсенс як літературний феномен зароджується в Англії, особливо активно розвивається у вікторіанську епоху.

Саме слово *нонсенс* (анг. *nonsense*) від початку має негативне забарвлення, оскільки означає «відсутність смислу»; дослівно це «брак сенсу», тобто того, що здається логічним та зрозумілим для людського мозку.

Нонсенс в літературі — це не просто декоративний елемент або креативний прийом для забави. Це спосіб поділитися поглядом на світ, де граничні умови та очікувані норми змінюються, спотворюються, або ж розтікаються як вода, що ллється з рук. В контексті літературної казки, нонсенс стає засобом не просто здивувати, але і змусити переосмислити, що таке "реальність" і як ми її сприймаємо.

Цей жанровий різновид відкриває перед читачем світ, де логіка та ірраціональність існують поруч, часто взаємно переплітаючись так, що межа між ними стає невидимою. Він дозволяє глибше зануритися в питання людської природи, соціальних норм, моралі та інших аспектів нашого існування, які часто залишаються невидимими за ширмою повсякденності.

Нонсенс як поняття має глибокі корені, що сягають до латинської мови. Термін "nonsense" складається з двох частин: "non", що означає "ні", та "sensus", що перекладається як "сенс" або "значення". У своєму прямому перекладі це слово означає "без сенсу" або "без значення". Проте, як часто буває, прямий переклад не завжди може передати всю глибину та широту змісту терміну [47].

Нонсенс— висловлювання, позбавлене змісту або саме відсутність змісту, безглуздя.

Нонсенс — різновид алогізму або логічної помилки. Термін "нонсенс" дуже близький за значенням до терміну абсурд [8].

Нонсенс - це світ, де все невизначено, абсурдне і хаотичне. Дослідники поки що мають обмежену згоду на деякі пункти. Серед них - факт, що монополію на нонсенс у світовій літературі держать англійці, і що нонсенс має специфічний англійський характер, іншим націям часто незрозумілий. Відомо, що два видатних представники «чистого» нонсенсу - Льюїс Керролл і Едвард Лір - діяли в межах 40-70-х років XIX століття.

Нонсенс, як жанр, подібно до різних течій романтизму класичного періоду, активно відкидає буржуазну реальність і відчужується від неї. Це відображається в обраному матеріалі, героях, а також в створенні місця, часу і сюжету. Внутрішні структури та дії персонажів також піддаються творчій модифікації [41].

Нонсенс включає у себе намагання перевернути звичайність, змішати високе і низьке, грандіозне і мізерне. Творці, які ним граються, такі як Керролл і Лір, віддаються гротеску та ексцентриці з великим задоволенням. Це не просто пуста «гра розуму» або «нонсенс заради нонсенсу», а скоріше виразна реакція на ієрархію цінностей вікторіанського суспільства, що встановлює жорсткі рамки [46].

Нонсенс ламає стандартні життєві зв'язки, але не є просто пустими балачками. Він містить глибокий підтекст, однак його смисл розуміє кожен по-своєму.

Нонсенс створений таким чином, щоб заохочувати читача до спроб розшифровки, однак одночасно уникає жорсткого підходу до глибокого змісту, так як суть нонсенсу полягає в комбінації множинності і відсутності чітких смислів. Він не намагається надати тексту однозначного визначення чи інтерпретації, замість цього розбиває смисл на безліч можливих варіантів тлумачення. Особливість текстів-нонсенс полягає в тому, що їх треба розуміти на декількох різних рівнях, які не об'єднуються в єдине ціле: не "X символізує А", а "X може бути і А, і Б, при цьому А і Б існують окремо і не зв'язані між собою". Цей підхід до розуміння нонсенсу добре ілюструє думка Аліси: "Цей вірш, здавалося, красивий, але його важко розібрати. (Вона не хотіла визнавати, навіть собі, що не може його зрозуміти). З якоїсь причини він наповнює мою голову думками, хоча я не зовсім розумію, якими саме"[46].

Оскільки логічні безглузді висловлювання (наприклад, суперечливість або інша логічна помилка) мають певний естетичний ефект, нонсенс використовується в мистецтві (наприклад, він є основою риторичної фігури

оксюморона). У англійській літературі існує ціле художнє напрямок, що експлуатує цей прийом — література нонсенсу. До нього належали Едвард Лір (зокрема, сюди відноситься "Книга нонсенсу" (1846 рік), що містить лімерики) і Льюїс Керролл [2].

У сучасній філософії термін переосмислюється: нонсенс є повним відсутністю однозначно заданого змісту. Саме тому він є умовою можливості семантичного руху як такого (тобто створення змісту).

Термін "нонсенс" може трактуватися різними дослідниками в різних контекстах. У літературно-критичних текстах він застосовується як для вузького, так і для більш широкого значення. У вузькому розумінні цей термін вказує на жанр або вид жанру, такий як казка-нонсенс (як в "Алісі в Країні чудес" і "Задзеркаллі"), вірш-нонсенс (як в вірші про "бармаглотів" або в тому вірші, який прочитав Алісі Дурниця), та поема-нонсенс (як у "Полюванні на Снарка") [41].

У казках Льюїса Керролла, таких як "Аліса в Країні Чудес", нонсенс виявляється через абсурдні ситуації, тварин, що розмовляють і нелогічні діалоги. Час і простір нестабільні, і все може раптово змінитися. Аліса, головна героїня, часто задає собі питання про свою ідентичність, і весь сюжет позбавлений якого-небудь морального уроку. Це всі є способами показати, як абсурдний і непередбачуваний може бути світ. Казки не слідують звичайній структурі з розв'язкою на кінець, і вони часто взаємодіють з читачем, пропонуючи загадки або словесні ігри. Ці елементи допомагають створити унікальний, фантастичний світ, який водночас є дзеркалом для критичного погляду на реальний світ. [48]

З іншого боку, термін "нонсенс" часто використовується для опису творчого методу Керролла. Часто його розглядають як особливий вид алегорії, "підставу", чи "прихований код", за допомогою якого можна описати реальні події. Відомо, що деякі дослідники розкривають "шифри" Керролла, підставляючи реальні події життя Лідделлів або самого Керролла під казкові образи у "Країні чудес" та "Задзеркаллі". Ці казки були

початковою домашньою розвагою, де навіть слухачі приймали участь у їх створенні. Головна героїня обох казок - Аліса Лідделл. Її сестри Лоріна і Едіт також мають відбитки у "Країні чудес" - орленок Ед і австралійський папуга Лорі, які вказують на реальні особи [41].

Крім того, в казках Керролла можна знайти цитати з реальних підручників історії, мов та інших предметів, які були знайомі сім'ї Лідделл. Всі ці елементи допомагають розкрити багатогранність і підтекст казок "Аліси".

На лінгвістичному рівні нонсенс трактується як: "абсурдні або безглузді слова або ідеї; дивне або глупе поводження; система, організація і т.д., що є неприйнятними; форма розважальної літератури, яка передбачає безглуздість" згідно з "The Oxford Dictionary and Thesaurus". Схоже визначення наводиться у "Webster's Ninth New Collegiate Dictionary" - "Слова або мова, що не мають сенсу або виражають незрозумілі ідеї". Нонсенс як прикметник має значення "мимовільно групованих звуків мови або символів". В словнику також наводиться окреме визначення поезії нонсенсу: "гумористичні або ексцентричні вірші, що описують незвичайних персонажів або події і часто містять вживані, але безглузді слова". В "The New Princeton Encyclopedia of Poetry and Poetics" поезію нонсенсу розглядають як "неприйняття того, що багато хто вважає логічним або звичайним, і слідування звичаям абсолютно іншого всесвіту; по суті, поезію ескапізму, що створює автономний світ, життя в якому протікає за своїми законами, і який розумні люди ніколи не зможуть зрозуміти" [2].

Відповідно до визначення словника термінів літературознавства, нонсенс розуміється ширше і включає не тільки поезію, але й прозу, загадки, паліндроми та каламбури. Зазвичай вербальний ряд доповнюється візуальним (ілюстрації до текстів), що дозволяє говорити про графічний нонсенс. Часто нонсенс співвідносять з фантастикою і визначають його як не тільки жанр, але й літературну течію. В рамках жанру деякі дослідники розглядають нонсенс як особливу форму фантастики. Крім того, часто вказується на

схожість між нонсенсом, гротеском, сюрреалізмом та дадаїзмом, які, так само як і фантастика, включають в себе візуальний аспект та передбачають "зіткнення кодів: конфлікт з класичним каноном, з умовностями, що регулюють відображення реальності, і з принципами трагедії" [34].

Часто нонсенс сприймається як дзеркальне відображення смислу, його підсилювання, а не руйнування. Початково складається з ряду елементів, нонсенс містить у собі гумористичний абсурд з подвійним або розколеним значенням, контрастність, інверсії та дзеркальні образи. "Нонсенс - це світ, перевернутий з ніг на голову та викручений навиворіт; це абсурдні зв'язки між предметами, протиставлення зовсім звичайних, але несумісних ідей або об'єктів з метою досягнення комічного ефекту". У нонсенсі використовуються гіперболи, переносні значення слів, сприймаються як прямі, і логіка як основа свідомо нелогічних подій [2].

Літературний нонсенс займається тими ж темами і питаннями, що й решта літературних жанрів, але відображає їх у незвичному світлі. Він грається з протиріччями, такими як ілюзія проти реальності, порядок проти хаосу, і форма проти змісту. Така динаміка дозволяє нонсенсу відтворювати різноманітність емоцій, концепцій та відчуттів, перемикуючись між "логікою жахливого кошмару" та "логікою звичайного сну".

Казковий нонсенс відрізняється своєю двосмисленістю: однією стороною він повний абсурду і вигадки, з іншої - наповнений глибоким смислом. Це свого роду словесна гра з логікою, де важливою є здатність поєднувати несумісне, вивертати звичайні речі догори дригом, здійснювати перебільшення та використовувати пародію [2].

Вікторіанський нонсенс англійської літератури з'явився в роботах К. Сінклер, хоча спочатку лише як окремі стилістичні особливості. Його твір "Абсурдна історія дядька Девіда про велетнів та феї" в основному є традиційною казкою з чітким моральним уроком: щастя полягає не в отриманні всього, чого хочеться без зусиль, а в цінності самостійно досягнутого. Але в творі з'являються і абсурдні, характерні для нонсенсу,

елементи: пиріг, який може перетворитися на латинський словник, чи незвичайні страви, як-то пиріжки зі страусів або смажений слон. І уявний палац феї, де звичайні правила перевернуті: ніхто не спілкується, гості сидять спиною один до одного, робота зводиться до власних бажань, речі самі одягають людину, гри не вимагають жодного зусилля, а дожді складаються з лимонаду та мороженого пуншу замість снігу [14].

Нонсенс, так само як і різним жанрам романтизму класичного періоду, властиве рішуче неприйняття буржуазної дійсності, енергійне й недвозначне відкидання її. Це впливає на специфіку матеріалу, вибір героїв, моделювання місця, часу та сюжету, а також і на інші структурні форми, а також на принцип організації дії та функціонування персонажів.

Прагнення перевернути відверху дригом, зворотньо, змішати (або зблизити) високе й низьке, велике й мале, а також і інші множинні та різноманітні за своєю винахідливістю гротески та ексцентричні ескапади, яким з такою радістю й блиском віддаються Керролл і Лір, - це не просто чиста "гра розуму", "нонсенс ради нонсенсу". Ця ексцентрика й гротески передусім реакція на строгу ієрархію цінностей регламентованого й поважного вікторіанського суспільства.

Нонсенс перекручує звичайні життєві зв'язки, проте зовсім не означає просто "безглуздя", "дурість" - в ньому ховається певний глибинний зміст. Проте, що за зміст в ньому ховається, це кожен трактує по-своєму [14].

Термін "нонсенс" трактується багатьма дослідниками досить вільно. У літературно-критичних текстах він використовується як у вузькому, так і в більш широкому сенсі. В першому випадку цей термін позначає певний жанр або, точніше, жанровий вид: казка-нонсенс (це про "Алісу в Країні дивів" та "Дзеркальце" в цілому), вірш-нонсенс (це про "Бармаглота" або про той віршик, який прочитав Алісі Шалтай-Болтай), поема-нонсенс ("Полювання на Снарка") [20].

Нонсенс відмовляється від логічних міркувань і раціональних обґрунтувань. Творчість у цьому жанрі ґрунтується на вільній фантазії автора та його здатності бачити світ нестандартними очима.

Нонсенс часто пропонує читачеві гру зі змішуванням реального і нереального, діалектики та парадоксів. Тексти можуть містити абсурдні слова, словосполучення, діалоги та сюжети.

Багато нонсенсу має гумористичний характер і може сприйматися як забавне і дивне. Він порушує очікування читача та змушує його переосмислити традиційні літературні норми [20].

Автори нонсенсу часто експериментують з мовою, використовуючи словні ігри, нестандартні рими, словотворення та переносне значення слів.

Підсумовуючи, нонсенс як окрема група в жанрі літературної казки представляє собою унікальний творчий підхід, що відмовляється від звичайних літературних норм та раціональності. В цьому жанрі автори експериментують з мовою, створюючи фантастичні світи, де перетинаються реальність та фантазія. Головною рисою нонсенсу є його комічний ефект, який здатен забавити та вразити читача, змушуючи його переосмислити звичайні літературні норми. Казка-нонсенс — це різновид літературної казки, який базується на елементах фантастики та характеризується абсурдністю, нелогічністю, і незвичайними перетвореннями. У таких казках реальність змішується з вигадкою, створюючи світ, де традиційні закони логіки та природи не діють. Такі твори зачаровують своєю непередбачуваністю, грою слів та абсурдними сюжетами, відкриваючи простір для творчості та фантазії як у письменника, так і у читача. Нонсенс вносить оригінальність та барвистість у літературний світ, і дослідження його творчості допомагає краще зрозуміти натхненний світ фантазії та творчого мислення авторів.

РОЗДІЛ II

АНАЛІЗ "АЛІСИ В КРАЇНІ ЧУДЕС" ЛЬЮІСА КЕРРОЛА ЯК ЛІТЕРАТУРНОЇ КАЗКИ-НОНСЕНС

2.1 Європейська літературна казка: персоналії, поетика.

Літературна казка розвивалась у всіх країнах Європи. А в її творення брали участь відомі письменники різних епох. Цей жанр не лише відображає національні особливості кожної країни, але й є частиною спільної культурної спадщини континенту.

Поетика літературної казки в Європі має свої особливості та нюанси. Вона включає в себе такі елементи як магічні символи, архетипічні образи, метафоричний мовний стиль, та часто несе в собі глибокий моральний чи філософський підтекст. Казки стають дзеркалом культури та історії, відображаючи національний дух, норми поведінки, а також глибокі людські цінності.

Комбінація багатства образів, символізму та метафоричної мови робить європейську літературну казку унікальним та незабутнім жанром, який продовжує захоплювати читачів усіх вікових категорій [12].

З початку свого існування, літературна казка привернула увагу таких видатних авторів, як Шарль Перро в Франції, брати Грімм в Німеччині, Ганс Крістіан Андерсен в Данії та інші. Ці письменники зуміли зберегти колорит народних переказів, адаптувавши їх до літературної форми.

Більш ніж три століття тому великий казкар Шарль Перро створив найвідоміші твори, які і до цього часу з великим задоволенням читають як дорослі, так і діти по всьому світі.

Чарівництво є невід'ємною частиною казок Перро. Тут діють чарівники і чарівниці, володіють чарівні предмети, як чоботи-скороходи та чарівні палички, а вовк вміє говорити мовою людей [12].

Дитинство самого Шарля було насиченим та цікавим. Вже з 6-річного віку він вивчив читати під керівництвом матері, а його перша зустріч з чарівними казками сталася завдяки няні. Він настільки захопився ними, що радо слухав їх знову і знову. Навіть разом зі старшими братами спробував написати свою власну казку під назвою "Кохання лінійки та компаса".

Поза своєю творчістю в галузі казок, Шарль Перро також зробив вагомий внесок у літературу та культуру. Він працював над створенням "Всезагального словника французької мови", писав статті, книги, мемуари, поеми у віршах та багато поезій [15].

Незважаючи на те, що Шарль Перро висвітлював різноманітні жанри, найважливішим для нього було створення чарівних казок. Він був першим, хто створив такий спеціальний жанр для дітей, і його внесок до дитячої літератури був вельми значущим.

Свої перші казки Шарль Перро написав у віршах, включаючи повчальні рядки в кінці. Наприклад, в казці "Червона Шапочка" він включив віршик, який навчав дівчаток оберігатися від підступних людей. Згодом він відмовився від цього підходу, оскільки читачі розуміли його наміри через саму суть казок.

Не всі ідеї до казок Перро були його власними. Деякі він пам'ятав ще з дитинства, інші дізнавався протягом життя. Справжній початок його казкового письма відбувся, коли Шарль Перро вже перейшов 68-річний вік. Його казки використовували сюжети європейського фольклору [15].

У 1696 році казка "Спляча Красуня" була опублікована в одному журналі та здобула велику популярність. Це спонукало Перро написати збірку казок під назвою "Казки моєї матусі Гусині". Ця збірка призвела до світової слави письменника. І цікаво, що ця книга була видана під ім'ям П'єра Перро.

Питання, чому він використовував саме це ім'я, стало об'єктом досліджень в майбутньому. Виявилося, що Шарль Перро написав книгу сам, але під ім'ям свого сина П'єра. Він сподівався допомогти синові розбудувати

кар'єру при дворі, написавши казки та присвятивши їх молодій принцесі Орманській, племінниці короля. П'єр Перро передав книгу принцесі, і в нагороду отримав дворянський титул, ставши близьким другом принцеси.

Казки Шарля Перро мають приємний і легкий стиль, що робить їх доступними для читання. Мова, використана в них, є літературно зрозумілою. Персонажі спілкуються так, як звичайні люди, а деякі казки, наприклад, «Пряниковий будиночок», навчають розуміти та подолати труднощі завдяки кмітливості героїв Жана і Марі [15].

Великий замок, де спить Принцеса з «Сплячої красуні», натхненний реальним замком Юссе на Луарі. І кожна історія Шарля Перро має висновок, моральний підсумок. Його казки навчають цінним рисам, таким як розсудливість, доброта, чесність, хоробрість, терплячість та працьовитість.

Світова енциклопедія казок зазначає, що Шарль Перро був найбільш доброзичливим казкарем в історії літератури. Він створив перші справжні дитячі казки, які відзначались позитивністю та щасливим завершенням.

Шарль Перро є автором численних казок, які стали класиками світової літератури. До його найвідоміших творів належать "Котяра у чоботях", "Червона Шапочка", "Спляча красуня" та "Попелюшка".

Численні адаптації його казок були створені на основі їх сюжетів: опери, такі як «Попелюшка» та «Замок герцога Синя Борода», балети «Спляча красуня» та «Попелюшка», а також численні фільми і мультфільми [15].

Казки Шарля Перро відзначаються глибоким моральним підтекстом. Вони не просто розважають, але й вчать життєвих цінностей, таких як чесність, сміливість, та розуміння важливості добра і справедливості. За допомогою простих, але влучних персонажів і сюжетів, Перро створює універсальні історії, які продовжують захоплювати і навчати покоління читачів.

Саме завдяки Шарлю Перро казки стали не просто частиною народної культури, але й літературним жанром, який досліджувався, аналізувався і перероблявся. Його роботи були адаптовані в численних формах: від

театральних постановок до анімаційних фільмів, і продовжують впливати на світову культуру.

У 2021 році минуло 235 років з дня народження Вільгельма Грімма – одного з братів-казкарів та видатних вчених-мовознавців і фольклористів. Також в 2021 році відзначалося 209 років з моменту виходу першого тому книги "Дитячі і родинні казки, зібрані братами Грімм", відомої тепер як "Казки братів Грімм".

У той час, коли книга була випущена перед Різдвом 1812 року, вона містила 86 казок. Ця збірка надзвичайно популярна і призвела до значно більшої відомості для її авторів - вчених-лінгвістів Якоба та Вільгельма Гріммів - ніж їхні наукові дослідження. Однак брати Грімм були відомими мовознавцями свого часу, які займалися порівняльними дослідженнями германських мов, сформулювали "закон Гріммів" і працювали над обсяжним "Німецьким словником", який залишається стандартом в галузі німецької етимології [35,36].

Дуже цікаво, що книга "Казки братів Грімм" була випущена майже випадково, під тиском друга братів, письменника і фольклориста Ахіма фон Арніма. Усі історії в книзі є записами реальних казок, отриманими від численних родичів, сусідів та знайомих, які проживали в різних містечках і селах. Важливо підкреслити, що "Казки братів Грімм" не є унікальними і оригінальними творами. Вони належать до народної творчості і мають багато різних варіантів і редакцій, подібно до багатьох інших народних казок з різних країн. Наприклад, "Попелюшка" також відома в іншій версії від французького казкаря Шарля Перро, і вона була записана ще за 200 років до "Казок братів Грімм" [30].

Популярність казок братів Грімм визначалася кількома факторами. Один з них - влучний історичний контекст. Перша половина XIX століття в Німеччині була періодом наполеонівських воєн, політичної роздробленості та змін. Також цей період відзначався зростанням інтересу до національної ідентичності, розвитку німецької мови та романтизму в літературі. Всі ці

чинники сприяли збільшенню зацікавлення до народної творчості, зокрема збірки казок [25].

Брати Грімм не були єдиними, хто цікавився старовинними легендами, переказами та народним фольклором, але їхня збірка виділилася тим, що підкреслила як унікальність народної культури, так і спільність тем, мотивів та сюжетів у європейській словесності. Ця збірка стала символом національної єдності, чого так бракувало Німеччині в той час.

Також важливо відзначити, що оригінальні версії казок були менш призначеними для дітей і містили більше кривавих подій. Брати Грімм прагнули зберегти мовні особливості народних казок, зберігши їх аутентичність і місцеві варіанти, і тільки обмежено додали типових казкових формул і кліше [35].

Перекладені більш ніж на 160 мов світу, казки братів Грімм стали невід'ємною частиною літературного канону та донині зберігають свій культовий статус. Важко утриматися від роздумів над питаннями: "Чому саме так? В чому особливість цих казок? Яким чином ці старовинні оповіді залишаються актуальними навіть у наші прогресивні часи?"

Казки братів Грімм руйнують усі стандартні уявлення про дитячі казки.

По-перше, більшість з них взагалі не призначені лише для дітей. Так, серед їх героїв є й діти, але це ще не робить саму історію дитячою. Казки - це набагато більше, ніж лише дитячий жанр, вони мають універсальний характер, який виходить за рамки літературних або читацьких стереотипів.

Казки братів Грімм мають багатофункціональний, полісемантичний та мультикультурний характер. Вони є універсальним способом узагальнення як особистого, так і колективного (народного) світогляду [30].

Багато відомих казкарів, таких як Ганс Християн Андерсен, Джон Р.Р. Толкін і Ніл Гейман, підкреслювали, що їх твори не призначені виключно для дітей, а створені для всіх, хто любить фантазувати та зберігає здатність сприймати світ у всій його багатоманітності.

По-друге, не всі казки мають щасливі закінчення, і добро не завжди перемагає зло. Врешті-решт, поняття добра і зла відносні.

Однак у казках братів Грімм добро не завжди беззахисне, іноді воно виявляється в потужних діях. Маленькі та невинні Гензель і Гретель, врятувавши себе від відьми, роблять її живцем. Сестри Попелюшки, котрі стикаються з негараздами, залишають Вовка без очей, а проста дівчина Червоний Капелюшок, взявши справи в свої руки разом з бабусею та лісорубами, розправляється з Вовком, наповнюючи його живіт камінням [36].

Ще одним автором літературних казок є Ганс Крістіан Андерсен. Він був датським письменником. Своє життя письменник описав у своїх автобіографічних нарисах "Казка мого життя" (1847) і "Пригоди мого життя" (1855). У дитинстві його сім'я жила у бідності, і він виростав в одній кімнаті з домашніми речами та шевським верстатом. Батько надихав його до пізнання світу навколо, і на полиці біля верстата завіснула книжкова полиця, де стояли твори данського класика Людвіга Хольберга, байки Жана де Лафонтена та "Тисячі і однієї ночі". Батько помер у 1816 році, і вже з 1813 року матір довелося заробляти на життя пранням. У 1819 році, з відсутністю грошей, але з бажанням побачити світ і отримати освіту, Андерсен вирушив до Копенгагена. У перші три роки він незграбний провінціал, намагався пов'язати своє життя з театром, вчився співу, відвідував балетну школу і писав вірші, трагедії та драми. У 1822 році він подав до театру свою драму на давньоскандинавську тему "Сонце ельфів". Це був незрілий твір, але рецензент театру побачив талант в цьому майже неграмотному хлопцеві, і директори театру намагалися допомогти йому отримати стипендію. Шістнадцятирічний юнак потрапив до другого класу латинської школи, де навчалися хлопчики, і незважаючи на глузування однолітків, успішно закінчив її [11].

Упродовж життя Андерсен подорожував по Європі, відвідавши Італію, Німеччину, Іспанію, Францію, Англію, Швецію, Португалію, Грецію, Балкани, Північну Африку, Малу Азію, подорожував Дунаєм і Чорним

морем, збирався навіть в Америку. Його подорожні нотатки, які були яскравими і захопливими, дозволяли сучасникам дізнатися про світ. Ідеальна фантазія, точні описи, іноді вигадані, але завжди підкріплені реальністю епізоди, привертали читача. Під час своїх подорожей Андерсен беріг з собою баул і навіть канат для того, щоб в разі пожежі в готелі він міг врятуватися через вікно. "Хто подорожує - живе!" - вірив письменник.

У 30-і роки 19-го століття Андерсен написав шість романів, серед яких "Імпровізатор" ("Improvisatoren") та "Лише скрипаль" ("Kun en Spillemand") найбільше вразили читачів. Для данської літератури, де романтичний напрям мав велике значення, його романи були важливими [11].

Порівнювали його з Вальтером Скоттом та Віктором Гюго. Однак його ім'я ввійшло в історію завдяки казкам. Всі його твори відзначалися талантом створювати яскраві, образні замальовки, що дуже характерне для казок. Його унікальний настрій, сформований ще у дитинстві, робив його оповіді надзвичайно переконливими, незалежно від того, чи йшлося про тролів, фей, русалок, чи про інші дива. Всі його герої легко переходили зі світу фантастики у світ побуту та реальності, без обмежень.

Початок його кар'єри як казкаря можна віднести до 1835 року. В збірці "Казки, розповідані дітям" (1835-1841), Андерсен найчастіше обробляв матеріал, який він сам чув у дитинстві. Ці казки включали "Вогниво" ("Fyrtøiet"), "Маленький Клаус і Великий Клаус" ("Lille Claus og store Claus"), "Принцеса на горошині" ("Prinsessen på Ærten"), "Дорожній приятель" ("Rejsekammeraten"), "Дикі лебеді" ("De vilde Svaner"), "Свинопас" ("Svinedrengen") [37].

Але Андерсен брав сюжети не тільки з народних казок. Наприклад, "Поганий хлопчисько" ("Den uartige Dreng") - це обробка вірша Анакреонта про Амура, ідею "Рожевого куща" він взяв з італійської пісні, "Скрина-літак" ("Den flyvende Kuffert") була пов'язана з "Тисяче і однієї ночі", а "Нове плаття короля" ("Kejserens nye Klæder") базувалася на іспанському джерелі. Багато казок першої збірки були вигадані самим Андерсеном, наприклад, "Квіти

маленької Іди" ("Den lille Idas Blomster"), "Дюймівка" ("Tommelise"), "Русалонька" ("Den lille Havfrue"), "Щасливі черевики" ("Lykkens Galocher"), "Стійкий олов'яний солдатик" ("Den standhaftige Tinsoldat"), "Райський сад" ("Paradisets Have"), "Лелеки" ("Storkene"), "ОлеЛукойє" ("Ole-Lukøje"), "Гречка" ("Bogh-veden"). Рецензенти здивувалися відсутності морального настановлення у казках Андерсена, а також змішування соціальних верств і відсутності класової ієрархії, яку зазвичай відзначали у тодішніх казках. Це було тим, що робило казки Андерсена особливими. Сам автор на той момент ще не вважав, що він нарешті знайшов себе [37].

Основний зміст казок Андерсена полягав у вірі в універсальну силу добра, у намаганні виявити найсуттєвіше та найсправжніше в людях (яка, за Андерсеном, є доброю сутністю, порушеною впливом суспільства), а також в закоханості в красу природи. У першій збірці ці якості були найбільш виділені, майже всі його казки стали популярними і улюбленими творами. Спрямованість на активне добро, здатність жертвувати життям в його ім'я визначали сюжети і характери таких казок, як "Дорожній приятель", "Дикі лебеді", "Русалонька", "Стійкий олов'яний солдатик".

"Русалонька" є однією з найпоетичніших і найкращих казок Андерсена. Тема нерозділеної любові русалки до людини з'являлася у його ранніх віршованих казках ("Русалка з острова Самсьо" та ін.), і він знову використовував її у нарисі "Тіньові картини". Але в "Русалоньці" ця тема виразно розкривається завдяки переконливому психологізму і дозволяє виявити поетичність самої Русалоньки і красу людської душі. Для неї головним є не тільки закохати принца, але й здобути людську душу. Її шлях сповнений випробувань, і найбільше — коли їй потрібно вбити принца, аби повернутися до русалок. Вона вибирає добро і переважає цю складну випробування [15].

В цьому оповіданні Андерсен підкреслив, що безсмертна душа русалки не повинна залежати від кохання людини, як це було у народних легендах. Замість цього, він підкреслив значущість розвитку духовних сил, шляху до

справжньої сутності. Казки Андерсена розкривають істинну природу людини. Поняття "справжній" відображає внутрішню сутність персонажів. Головний герой з "Вогнива" — справжній солдат, сміливий і рішучий. У "Принцесі на горошині" принцеса також справжня — надзвичайно чутлива та співчутлива. Русалонька втілення шляхетності, доброти і краси.

У "Новому платті короля" Андерсен показав, що важливо залишатися собою, не втрачаючи свою справжню сутність. Король, який прикидається, втрачає контроль над країною і виявляється нікчемним. Ця тема особливо розкривається в "Райському саду", де "справжність" переважає над маскарадом.

Андерсен намагається змусити читачів вибирати "справжнє", показуючи комічне й абсурдне у "несправжньому". Він ставить акцент на важливість моральної чесності, долаючи зло. У "Свинопасі" показано зіставлення істинного і спотвореного, де головна героїня вибирає справжнє, водночас відкидаючи неправдиве [37].

Андерсен створив відмінний набір казок, які розкривають глибокі аспекти людської природи та важливість вибору "справжнього". Його казки піднімають актуальні питання моралі, добра і внутрішньої сутності людини.

Відомим англійським казкарем був Л. Керол, справжнє ім'я якого — Чарльз Лютвідж Доджсон. Він був не тільки письменником, а й математиком, логіком, фотографом і дяком. Він створив свою відому казку "Аліса в Країні Див", яка була опублікована в 1865 році. Ця книга розповідає про дівчинку Алісу, яка опиняється в фантастичному світі, де все не так, як в реальному житті. Тут вона зустрічається з безліччю дивакуватих персонажів, таких як Білий Кролик, Шалений Капелюшник, Чеширський Кіт та інші. Казка відзначається глибокою символікою, алегорією та гумором, а її персонажі і мотиви стали частиною світової культури. Книга була перекладена майже всіма мовами світу та стала основою для багатьох екранізацій і театральних постановок [13].

2.2. Льюїс Керол як творець англійської літературної казки нонсенсу

Льюїс Керролл, насправді Чарлз Латвідж Доджсон, був відомий англійський письменник. Вихований в сім'ї священника та його дружини, він був найстаршим з восьми дітей. Його батько, Чарлз Доджсон, був людиною незвичайною, поєднуючи глибоку релігійність і освіченість з ексцентричними схильностями.

У своїй ранній юності Керролл виявив великий інтерес до творчості та розваг для своїх братів і сестер. Він створював театри маріонеток та писав для них п'єси, вигадував рукописні журнали з оповіданнями, віршами та ілюстраціями. Його творчість відзначалася гумором, пародіями та бурлесками, і він часто переосмислював класичні вірші та твори відомих авторів, таких як Вільям Шекспір, Джон Мільтон, Томас Грей та багато інших [23].

Здебільшого в своїх ранніх творах Керролл проявляв широку ерудицію та талант. Його стиль був напівсерйозним і гумористичним, а його твори відзначались оригінальністю та творчістю [33].

Коли Чарлз Доджсону виповнилося дванадцять років, його віддали до Річмондської школи, а потім до Регбі — привілейованого навчального закладу закритого типу, який він особливо не любляв. Навчання відбувалося легко, і особливий інтерес він виявив до математики та класичних мов.

Залишаючи школу, Чарлз продовжив навчання в Оксфордському університеті, завершивши Коледж Христової Церкви з відзнакою за математику та класичні мови — надзвичайно рідкісний досягненням. У 1855 році йому запропонували посаду професора в цьому коледжі, але вимогами цієї посади було прийняття духовного сану та целібату. Це викликало в нього зволікання через його захоплення фотографією та театром. Врешті-решт, в

1861 році він став дияконом, але подальший шлях духовного служіння він не обрав [23].

Чарлз Доджсон приділяв багато уваги математиці, зокрема розв'язанню складних логічних задач. Його талант був видатним навіть для сучасних комп'ютерів.

Цілий його життєвий шлях він провів в Оксфордському університеті. Доктор Доджсон вів влаштований життя, де навчання, лекції, прогулянки та ланчі займали важливе місце. Він був відомий своєю скромністю, педантичністю і ексцентричністю.

Одним з особливостей була його епістолярна активність. Він відправив і отримав близько 98721 листів, тримаючи спеціальний журнал для цього.

Чарлз Доджсон залишив по собі значущий слід у математиці, особливо в галузі логічних задач, а його внесок в літературу та інші галузі залишається незабутнім [33].

Чарлз Керролл (Льюїс Керролл) страждав від безсоння. Вночі, коли не міг заснути, він вигадував "Опівнічні задачі" — алгебраїчні та геометричні головоломки, щоб відволіктися від сумних думок. Він розв'язував ці головоломки у темряві і навіть опублікував їх під назвою "Опівнічні задачі, придумані безсонними ночами", пізніше змінивши "безсонні ночі" на "безсонні години".

Театр був ще однією пристрастю Керролла. Його щоденники свідчать, наскільки важливе місце у його житті займали не тільки високі трагедії та твори Шекспіра, але й комедії, музичні комедії та пантоміми. Він навіть спостерігав за постановками своїх власних казок на сцені [33].

У молодості Керролл мріяв стати художником і малював багато, навіть відправивши свої малюнки до гумористичного додатку до "Таймс". Втім, він також прекрасно вдалося у фотографії, ставши одним з найкращих фотографів XIX століття.

Проте, найбільше Керролл полюбляв дітей. Вони слугували йому відволіканням від дорослих турбот. Він ставав живим і цікавим

співрозмовником, коли перебував у компанії дітей. Він проводив з ними час, розповідав оповідки та грав гри. Ця взаємодія інспірувала його для створення найкращих творів, таких як обидві казки про Алісу. Чарлз Керролл помер 14 січня 1898 року в Гілфорді, де його могила прикрашена зображеннями героїв його казок [33].

Науковці визначили, що Льюїс Керролл створив першу книгу про Алісу не одразу. Існує принаймні три варіанти її створення. Влітку 1862 року, під час прогулянки човном з доньками колеги, ректора Крайст Черч Коледжу, Керролл розповів казку про пригоди Аліси, що названа на честь десятирічної Аліси Лідделл. Казка сподобалася дівчаткам, і вони вимагали продовження. Керролл навіть малював героїв та ситуації під час розповіді.

Також, у 1863 році Керролл закінчив перший рукописний варіант казки, яку назвав "Пригоди Аліси під землею". Проте цей варіант не був переданий Алісі. У 1864 році він переписав казку вже більш детально, супроводивши її малюнками. Пізніше, в січні 1864 року, він подарував цей рукописний зошит Алісі Лідделл [3].

Остаточний варіант казки був випущений 1865 року і відомий як "дефінітивний текст". Проте, у 1890 році, в популярність казки, Керролл видав варіант "для дітей".

Казки Керролла відносяться до літературних казок, які стали популярними в Англії у середині XIX століття. "Аліса в Країні чудес" і "Задзеркалля" підкреслюють іронію, яка відрізняється від іронії інших авторів того часу, таких як Теккерей і Діккенс [29].

Ці казки Керролла є результатом глибокого вивчення фольклорної традиції, а їхній іронічний характер відповідає "романтичній іронії".

Структура казки в творах Керролла терпіла значні зміни. Не лише конструкції причинно-наслідкових зв'язків, які є характерними для народних казок, зазнають трансформацій, але й функції персонажів зазнають серйозних змін. Вони не цілком руйнуються, але їх характер та взаємозв'язки значно змінюються. Казки Керролла, хоча вони мають деякі зовнішні риси

подібності до гумористичних народних казок, фактично суттєво відрізняються від них. Це можна пояснити перш за все принциповою різницею у характері самих сюжетних конструкцій. Керролл не обмежувався дослідженням лише казок. Він також вивчав пісенну народну творчість, переосмислюючи її.

Окрім казок і пісень, Керролла надихали ще стародавні образи, збережені в приказках та прислів'ях. Особливе значення в казках Керролла мають комічні та дивакуваті персонажі. Вони пов'язані з потужною і сміливою фольклорною традицією, що є однією з найяскравіших рис національної ідентичності Англії. Елементи цієї традиції відзначаються в казках Керролла [29].

Також в казках Керролла відбивається його відмінне розуміння театру. Це виявляється передусім у майстерній побудові діалогів. В Керролла діалог завжди є своєрідним протистоянням, яке допомагає виявити характери персонажів. Роздуми головної героїні, Аліси, також мають театральний характер і представлені у формі монологів. Велику роль у тексті відіграють і малюнки. Вони доповнюють елемент візуального сприйняття, який відсутній у тексті через відсутність детальних описів. Малюнки є невід'ємною частиною казок Керролла.

Ще одним суттєвим аспектом в казках Керролла є діалого-літературний шар, що включає пародії, цитати, алюзії. Керролл веде постійний діалог із невидимими співрозмовниками.

Крім цього, науковий аспект також глибоко вплетений у казки Керролла. Його тексти стають матеріалом для різних наукових роздумів та інтерпретацій, особливо в галузях логіки, математики, фізики, філософії та психології [17].

Загалом, жанр казок Керролла не тільки спрямовувався на підсумовування довгих традицій фольклору та літератури, але і прокладав шлях для нових напрямів, зокрема "європейського неогуманізму", впровадженого Г. Веллсом та Б. Шоу. Традиція Керролла впливає на сучасні

літературні та наукові твори, включаючи наукову фантастику, гротескну сатиру та сучасну поезію [22].

Льюїс Керролл, відомий письменник та математик, створив книгу "Аліса в Країні Див", яка виникла під впливом реального випадку. Ця незвичайна подорож розпочалася 4 липня 1862 року під час прогулянки на човні разом з дочками декана його коледжу. Серед дівчаток була 10-річна Аліса Лідделл, яка попросила професора Доджсона розповісти їм казку.

У відповідь, Доджсон вигадав оповідання про дівчинку, яка потрапила в підземний світ, де їй довелося зіткнутися з рядом незвичайних пригод. Цей сюжет став таким цікавим та жвавим, що письменник вирішив занотувати його в своєму блокноті. Три роки пізніше історія була опублікована під назвою "Аліса в Країні Див", під псевдонімом Льюїс Керролл [22].

Особливість цієї книги полягала в тому, що автор змішав реальність з фантазією, базуючись на реальній дівчинці. Перша рукописна версія твору мала назву "Пригоди Аліси під землею" і була подарована Алісі Лідделл. На обкладинці була наклеєна фотографія семирічної Аліси, що вказувало на вік головної героїні в казці.

Керролл продовжив розвивати світ своєї героїні в другій книзі, "Аліса в Задзеркаллі", де дівчинка стає королевою. Сам письменник зобразив себе у вигляді Білого Лицаря, вигадливого і неординарного персонажа, який ділиться з Алісою своїми незвичайними ідеями. В кінці книги вони прощаються, і Білий Лицар просить Алісу помахати йому на прощання, що може символізувати зв'язок між автором та його героїнею [45].

Обидва твори є великою інтелектуальною грою з читачем, де важливе місце займають логіка, математика та філософія. Вони відображають не лише чисту дитячу невинність, але й глибокі філософські роздуми, створюючи барвистий і багатогранний світ, що вже понад сто років захоплює уяву читачів усього світу.

Дитяча діалогія Льюїса Керролла викликає особливий інтерес завдяки своїй здатності розкрити абсурдність та нудоту дорослого світу. В цих казках

дорослі персонажі здебільшого майже безсило і абсурдно намагаються дотримуватися конвенцій, в той час як дитина, як головний герой, виявляється більш розумною та розважливою.

Пригоди Аліси стають чудернацькою грою та веселою розвагою. Сам Льюїс Керрол наголошував, що його казки створювалися для розваги дітей, а його нонсенс мав лише ціль надати невідповідний та несподіваний зміст звичайним речам [27]

Дослідники довели, що специфіка нонсенсу у творах Керрола полягає в його грі, яка має на меті замість очікуваного та звичайного підставити щось незвичайне та неочікуване. Це змішує уявлення про світ читача та руйнує звичайні рамки.

Гра у нонсенс охоплює всі аспекти казок Керрола: від окремих слів до віршів, від структури тексту до композиції. Ігри важливі для формування сюжету, гумористичних ефектів та створення "ефекту нонсенсу".

Алісі Ліддел випало жити в епоху, коли більшість ігор були малорухливі, але гра в крокет виявилася особливо популярною. Ця гра, як описує Оксана Забужко, вимагала статечності та неквапливості, відмінно пасувала навіть для королеви [14].

Саме гра в крокет у Керрола оточена нонсенсом: замість традиційних молотків - фламінго, замість куль - їжаки, а ворітця розташовані у дивних місцях. Гравці насправді представлені картами, а це ще один рівень гри в нонсенс.

Отже, казки Льюїса Керрола відзначаються своєю грою в нонсенсі, яка руйнує звичайні рамки та запрошує читачів у світ абсурду та веселощів, в якому дорослість здавна втрачає свій контроль.

2.3. Особливості авторського світообразу казкового здобутку англійського митця

У світі літератури завжди знаходять відображення найзаплутаніші й найзагадковіші аспекти нашої реальності та існування. Серед цих творів виділяється фантастична казка про пригоди дівчинки на ім'я Аліса. Ця історія не просто розповідає нам про неймовірні пригоди, а й намагається розкрити глибокі філософські питання щодо співвідношення реальності та світу фантазій.

Темою цієї казки є фантастичні пригоди дівчинки Аліси: між реальністю та світом фантазій.

Аліса, головна героїня казки, потрапляє у дивовижний світ, де абсурд та нелогічність мають величезний вплив на події. Її зіткнення з цим світом фантазій відкриває для неї і для нас глибинні роздуми про природу реальності. Через призму несподіваних подій та абсурдних ситуацій розуміється, що стандартні норми логіки та розуму можуть бути відкинуті, і тим самим стаємо свідками того, як істину можна спотворити або перетворити на щось інше.

У цьому казковому світі також виокремлюється питання про вільність, яка може бути відображена різними способами. Аліса має можливість обирати, навіть у незвичних обставинах, і це нагадує нам, що вільність є цінністю, яку треба цінувати та використовувати в житті [45].

Спостерігаючи за відносинами між Алісою та різними персонажами казки, можна вбачати роль самовиразності та стійкості позиції. Аліса не стоїть осторонь у цьому дивовижному світі, вона адаптується, знаходить спільну мову з різними істотами та залишається вірною своїм переконанням. Це нагадує нам про важливість самовиразності та віри в себе в реальному світі.

Основна ідея казки полягає в тому, що наше уявлення про світ та реальність є відносними. Те, що може здатися нам абсурдним чи дивним, може приховувати глибокий смисл або реальну істину. Важливо пам'ятати, що норми розуму не завжди відповідають реальності, і тільки шляхом

відкриття для себе нових перспектив можна збагатити свій досвід і розуміння світу навколо нас.

Твір складається з вступного вірша та 12 розділів:

- Униз і вглиб кролячою норою
- Озеро сліз
- Гасай-Коло та Довгий Хвіст
- Кролик крутить Крутихвостом
- Що порадила гусінь
- Порося та перець
- Божевільне чаювання
- Королевин крокет
- Розповідь Казна-Що-Не-Черепахи
- Омарова кадриль
- Хто вкрав пиріжки
- Свідчить Аліса [42]

Сюжет казки розгортається у низі і глибині кролячої нори. Головна героїня – дівчинка з Англії на ім'я Аліса, яка перебуває на березі річки разом із своєю сестрою. Алісу не цікавить книга, яку читає її сестра, оскільки вона без ілюстрацій, і дівчинка майже засинає. Але раптово поруч пробігає Білий Кролик, тримаючи годинник, і Аліса рішуче вирішує піти за ним. Слідкуючи за Кроликом, вона потрапляє у його нору, де впадає в дивний світ, що складається з кількох поверхонь полиць та мисників. Ця подорож заводить її до зали з безліччю закритих дверей. Незабаром Аліса вирішує відшукати Кролика, який поспішає до коридору з маленькими дверима. Дівчинці вдається відкрити одні зі дверей, і вона виявляє перед собою сад, але залишається замкненою назовні. Вона знаходить пляшечку з написом "вибий мене" і, після вживання її вмісту, стає дуже маленькою, що дозволяє їй вступити до саду. Однак Аліса пам'ятає, що ключ залишила на столі, який

тепер надто високий. Вона з'їдає тістечко з написом "з'їж мене" і знову змінює розмір, стаючи великою [1].

На даному етапі, Аліса перебуваючи у великому розмірі, не може пройти крізь маленькі двері, що призводить до її сльозливості. Її сльози створюють невеличке озеро. Повертаючись Білий Кролик помічає це, але негайно тікає. Аліса задумується над тим, хто вона тепер – після всіх перетворень. У руці вона має віяло, і вже під час махання ним знову змінює розмір, цього разу стаючи дуже маленькою. Вона опиняється в озері зі своїми сльозами і зустрічає плаваючу в ньому Мишу. Вони розмовляють про різницю між котами та собаками. Потім разом вони виходять на берег, де зустрічають інших звірят.

Аліса, Миша та інші звірята мокнуть під дощем, що змушує Мишу дати лекцію про історію. Щоб висохнути, вони грають у гру Гасай-Коло, яку запропонував Птах Додо. Гра допомагає їм висохнути. Однак Птах Додо об'являє, що гравці мають отримати від Аліси винагороду, якою виявляється пакетик цукерок. Після цього Миша розповідає свою історію, яка уявляється Алісі як мишачий хвіст, але розмова обривається, і всі розходяться, залишивши Алісу саму собі [16].

Несподівано Крутихвіст, який раніше був Білим Кроликом, повертається та вимагає від Аліси принести йому рукавички та віяло, переплутавши її зі служницю. Дівчина знаходить ці предмети, а також знаходить ще одну пляшечку. Випивши вміст, Аліса виростає в розмірах. Крутихвіст помічає цю зміну та хтось інший, хто перебуває поза вікном, намагається вигнати Алісу з приміщення, яке виявляється житлом Крутихвоста. Аліса також знаходить тістечка, вживши які, знову зменшується, що дозволяє їй вибратися на свіжий повітря. Вона втікає від велетенського щеняти та натрапляє на гриб, біля якого сидить Гусінь.

Аліса розпочинає розмову з Гусіннею про зріст та розміри. Гусіння рекомендує їй відкусити один край гриба, щоб вона стала вищою, а інший край, щоб зменшилася. Після відкусування крайок гриба, Аліса змінює

розмір, але ще не достатньо для повернення до нормального стану. Потім вона нарешті знаходиться в розмірі, при якому бачить будиночок неподалік [16].

У будиночку Аліса зустрічає Герцогиню, яка лупцює немовля, переконана, що через погане виховання воно стане поросям. Там також знаходиться Кухарка, яка готує юшку, але від перцю всі на кухні кашляють, крім Кухарки та Чеширського Кота. Герцогиня поспішає на гру в крокет, залишаючи Алісу з немовлям. Чеширський Кіт допомагає Алісі знайти вихід, надаючи поради, де знаходяться різні мешканці цього світу. Аліса вирішує, що їй слід піти до Шаленого Зайця, поки немовля в кінцевому підсумку перетворюється на порося.

Божевільне чаювання Аліса потрапляє на чаювання до Капелюшника, Шаленого Зайця та Сонька, які постійно чаюють через те, що годинник Капелюшника застряг у певний момент. Їхні розмови повні гротескних слів та набридливі для Аліси. Вона вирішує покинути цей чаювання. Під час спроби виходу, вона виявляє двері у стовбурі дерева, які ведуть далі [16].

В саду Аліса спостерігає за садівниками-картами, які перефарбовують білі троянди на червоні. Садівники страшенно бояться Королеви, яка безжалісно відрубуює голови за невірні посажені кущі. Королева прибуває разом з Королем, і звинувачує садівників у недоліках. Внаслідок цього вона наказує відрубати їм голови. Аліса непомітно ховає садівників у квітковому горщику, і їхні життя врятовані. Коли Королева питає про їхню провину, садівники зберігають мовчання.

Аліса дізнається від Кролика, що навіть Герцогиня засуджена до смертної кари. На грі в крокет усі учасники використовують фламінго як ключки та їжаків як м'ячі. Королева намагається відрубати голову Чеширському Коту, але той зробив своє тіло невидимим. Аліса намагається попередити Герцогиню, що кара наближається, поки виконавець кари розмірковує, чи можна відрубати голову, коли тіла немає [16].

Казна-Що-Не-Черепаха розповідає свою історію, як колись був звичайною черепахою. Грифон радить йому розповісти іншу історію.

Казна-Що-Не-Черепаха влаштовує Омарову кадрили, і навіть запрошує Алісу співати разом з ним. В цей час всі готуються до судового процесу.

У суді розглядається справа Чирвового Валета, який звинувачується в крадіжці пиріжків та рулету від Королеви. Суд очолює Королева, а першим свідком є Капелюшник. Він розповідає, як готував бутерброд. Кухарка, другий свідок, нічого нового не додає, крім того, що пиріжки зазвичай роблять з перцем. Настає черга Аліси виступити свідком [16].

Аліса вирішує не згадувати про Валета та відзначає безглуздість судового процесу. Королева настоює, щоб спершу Валета віддали під страту, а потім визначили його провину. Вона наказує відрубати голови, і всі карти виходять на Алісу, яка намагається врятуватися від цього нападу. У цей момент Аліса прокидається, розуміючи, що все було лише сном. Вона розповідає сестрі про свій незвичайний сон та повертається додому.

Сестра Аліси також засинає та мріє про Країну Дивів. Вона уявляє, як Аліса, вирішивши, буде розповідати дітям ці фантастичні історії, згадуючи щасливі дитячі дні [16].

«Аліса в Країні Див» була написана в епоху правління королеви Вікторії. У той період велика частина суспільства Великої Британії відзначала тривалий траур через смерть принца Альберта в 1861 році. Це призвело до розповсюдження моди на стриманість в одязі та пригніченість емоцій. Дитячий вік вбачався як найщасливіший період, але діти часто залишалися під опікою нянь та вчителів. Хлопчики в основному навчалися в інтернатах, тоді як дівчатам частіше надавали домашню освіту з гувернанткою. Література того часу висвітлювала дисципліну та підкреслювала необхідність уникнення гріхів [23].

Оскільки Льюїс Керролл був математиком в Крайст-Черч, була висунута гіпотеза, що в його творах, зокрема в «Алісі в Країні Див» та «Алісі в

Дзеркальному Світі», можуть існувати метафори для математичних понять. Наприклад:

У розділі 1, "Униз і вглиб кролячою норою", Аліса філософськи роздумує, що під час зменшення може досягти такої точки, коли зникне або "зійде нанівець, як свічка". Це може відображати ідею границі функції в математиці.

У розділі 2, "Озеро сліз", Аліса намагається виконати множення, але отримує дивні результати, які можуть асоціюватися з різними системами числення та основами, що вказує на математичні концепції.

У розділі 5, "Що порадила гусінь", Горлиця висуває теорію, що маленька дівчинка може бути змією, основується на загальній абстракції, яка в математиці використовується для заміни змінних.

У розділі 7, "Божевільне чаювання", персонажі наводять приклади, де семантичне значення твердження A не є тотожним його антиметаболі $\neg A$, що може вказувати на логічні аспекти, такі як зворотне відношення [1].

Також у розділі 7, Аліса роздумує над зміною місця за круглим столом, яка приводить назад. Це може асоціюватися з операцією додавання в кільці цілих чисел за модулем.

У цих прикладах видно, що Керролл міг використовувати математичні аналогії та метафори для створення глибшого підтексту та розширення смислового спектру своїх творів [45].

Для дорослих читачів казка "Аліса в країні чудес" часто виявляється набагато глибшою, ніж може здатися на перший погляд. Деякі дорослі відзначають складність сюжету та метафоричну наповненість, що ілюструє абстрактні концепції та ідеї.

Льюїс Керролл використовує ігри зі словами, логічні парадокси та несподівані оберти, що може зацікавити дорослих читачів, які вже знайомі з літературною критикою та аналізом. Казка може слугувати алегорією на різні аспекти людського життя та суспільства, пропонуючи більш глибокий погляд на роль особистості в світі.

Дорослі також можуть відчувати ностальгію, повертаючись до казки з їхнього дитинства, чи знаходити в ній метафори для дорослого життя, праці, відносин.

Діти, зазвичай, сприймають "Алісу в країні чудес" на прямолінійному, буквальному рівні. Вони захоплюються кольоровими персонажами, яскравими описами, фантастичними ситуаціями та незвичайними пригодами головної героїні [23].

Казка є цікавою для дітей, тому що вона пропонує їм можливість відправитися в уявну подорож до світу, де все можливо. Вони можуть відчувати захоплення від того, як Аліса вирішує проблеми, адаптується до нового оточення та взаємодіє з різними персонажами.

Також для дітей казка може служити джерелом уроків, що стосуються дружби, сміливості, терпимості та інших цінностей. Вони можуть навчитися бути відкритими до нового, не боятися змін та довіряти собі.

"Аліса в країні чудес" Льюїса Керролла є твором, що поєднує в собі елементи казковості та реальності, використовуючи абсурдності, багатозначність та елементи гри для створення унікального світу і передачі певного повідомлення.

Відзначається, що самий початок казки є відхиленням від звичайних логічних правил, коли Аліса перетворюється на величезного хряка після вживання "Дивного печива". Цей епізод вказує на те, що в світі казки логіка та реальність можуть бути піддані змінам, абсурдність відіграє ключову роль.

Судова сцена в Королівстві, де спочатку вирок виноситься, а потім відбувається "знос голови", є прикладом абсурдності та гри зі словами. Ця сцена показує, як правила та логіка можуть бути порушені, що спонукає читача переосмислити своє уявлення про світ.

Діалог Аліси з її власними ногами, коли вона хоче відправити їм поштову відправлення, також додає до твору елементи абсурдності. Ця сцена демонструє, що в казковому світі реальність може бути перетворена в

дивовижні образи та відчуття, а логіка і реальність не завжди мають існувати в об'єктивному значенні.

Постійне повторення Алісою фрази "Нісенітниця! Дурниця!" також вказує на елементи гри та багатозначності. Ця фраза може бути сприйнята як реакція на абсурдність світу, але в той же час вона може відображати непорозуміння і невпевненість Аліси в оточуючому її світі [43].

Літературний жанр "нонсенс" дійсно відображає прагнення до створення абсурдних, суперечливих та відвернутих від звичайних норм творів. "Аліса в країні чудес" заслуговує на привласнення до цього жанру завдяки своїй спроможності відвернутися від логічних конвенцій та відображати світ з абсурдності та багатозначності.

Творчість Льюїса Керролла, зокрема книга "Аліса в країні чудес", має величезний значення для світової літератури. Ця книга є відомою навіть серед школярів. Вона розповідає історію дівчинки Аліси, яка випадково потрапляє в казковий світ абсурду після того, як полетіла за кроликом у нору [43].

У казці зустрічаються декілька ключових персонажів, які символізують суспільне і політичне явища XIX століття, часу написання казки (1862-1865). Ці події переплітаються з абсурдними пригодами Аліси, яка намагається розібратися у незвичайних ситуаціях. Головна героїня прагне знайти логічний розуміння безглуздих подій, з якими стикається. Це відображає абсурдність та нелогічність життя, а також реалії Великої Британії того часу.

Завершення казки також є абсурдним: Аліса після всіх пригод прокидається на березі річки зі своїми друзями. Цілий текст виявляється мрією. Через абсурд та фантазійність Керролл розкриває основну ідею казки, виражаючи її через дослідження героїні [43].

Цитати з казки, такі як "Якщо не знаєш, що сказати - зроби реверанс", "Для різноманітності не завадило б зустріти кого-небудь розумного" та інші, стали культовими і заворожують читачів різного віку. Керролл грає зі своїми

читачами, аналізуючи та підкреслюючи абсурдність життя через пригоди Аліси.

Ця казка є унікальною через спробу Керролла вплести філософські ідеї свого часу, а також виграти читачів своєю "їжею для розуму". Вона стала своєрідним втіленням абсурду і фантазії, відкриваючи читачам незвичайний світ, що складається з абсурдних та нелогічних подій, але водночас приховує в собі глибокий смисл та аналогії до суспільства та життя того часу [38].

У творі Льюїса Керролла "Аліса в Задзеркаллі", відбувається цікавий діалог між Білим Кроликом і Королем:

Зупинимося на моменті, коли Білий Кролик надягає окуляри і звертається до Короля: "Як почати, ваша величність?" Король відповідає: "Почніть спочатку і читайте, поки не дійдете до кінця; тоді зупиніться."

В цьому цікавому діалозі між Кроликом і Королем відображається насмішка над безглуздям та некомпетентністю певних лідерів, які надто формально та офіційно підходять до вирішення питань.

Сама історія твору розповідає про пригоди дівчинки Аліси, яка спершу потрапляє до фантастичної підземної країни, а потім до Задзеркалля, де вона зустрічає різноманітних героїв та переживає несподівані ситуації [39].

Кожен персонаж у творі має свою власну незвичайну рису характеру та особливість. Наприклад, Болванщик, який розповідає про завжди пору чаю в Задзеркаллі, підкреслює абсурдність та надмірність ритуалів у суспільстві. Такі ситуації та розмови роблять твір гумористичним та критично відображають деякі аспекти тодішнього суспільства.

Через пригоди Аліси та її спілкування з різними героями, автор висловлює глибокі філософські думки, які можуть залишити враження на читачів будь-якого віку. Керролл уміло поєднує гумор, абсурд та філософські роздуми, створюючи унікальну та непередбачувану атмосферу у своєму творі.

Аліса потрапляє в світ, де логіка та закони фізики не працюють так, як у реальному світі. Це відображено в цитатах, таких як "Подумати тільки, що через якийсь речі можна так зменшитися, що перетворитися в ніщо" або "Завтра ніколи не буває сьогодні!" [40]

Казка включає глибокі моральні та філософські роздуми, що пронизують текст. Наприклад: "Все, що сказано три рази, стає істиною" чи "Нормальних не буває. Адже всі такі різні і несхожі. І це, по-моєму, нормально."

Дії казки часто здаються абсурдними або нелогічними, як в "Я ось зараз, наприклад, дві години впадала у відчай ... з варенням і солодкими булочками."

Аліса зустрічає різноманітних незвичайних персонажів, які часто висловлюють дивні та противорічні думки. Це видно в діалогах з Чеширським Котом та іншими, як у "Скажіть, будь ласка, куди мені звідси йти? – А куди ти хочеш потрапити? – Відповів Кіт."

Аліса, як дитина, спростовує світ дорослих через свою наївність та незабаром набуває досвіду. Це можна побачити у висловлюваннях таких, як "– Не можна повірити в неможливе! – Просто у тебе мало досвіду, – зауважила Королева."

Казка відзначається грою з мовою, двозначностями та парадоксами, які можуть викликати замислення, навіть у дорослого читача. Наприклад: "Якби це було так, це б ще нічого. Якби, звичайно, воно так і було. Але так як це не так, так воно і не так. Така логіка речей." [16]

Ці особливості разом створюють унікальний світ казки, де дитина зіштовхується з нелогічністю, абсурдом, але також з глибокою мудрістю і філософією, яка зачіпає і дорослих читачів.

У творі є численні пісні та вірші, які часто є пародіями на популярні пісні та вірші 19 століття. Ці пісні та вірші не лише розважають, але й додають глибину, вказуючи на соціальні та культурні контексти.

Керолл активно використовував прислів'я та приказки, перекручуючи їх або вставляючи в неочікувані контексти, що примушує читача переглянути їх зовсім з іншого ракурсу.

"Аліса в Країні Див" також є своєрідною пародією на літературні жанри і стилі, популярні в епоху Вікторіани. Через це твір стає не просто казкою, а складним літературним феноменом, який можна аналізувати на різних рівнях [44].

Льюїс Керолл створив не просто казку для дітей, а многогранний твір, що зачіпає різні аспекти людської культури та історії. Він використовував широкий спектр літературних засобів, від пісень до прислів'їв, від віршів до пародій, щоб створити твір, який і сьогодні залишається одним з найбільш глибоких та багатогранних в дитячій літературі.

2.4. Персонажна система твору. Поєднання казкових та літературних традицій у процесі їх творення

Аліса, семирічна дівчинка, прокидається в світі, де реальність переплітається з фантазією. Вона стикається з неймовірними подіями та персонажами в підземній Країні чудес і Задзеркаллі. Ці персонажі, кожен зі своєю унікальною логікою, часто підштовхують Алісу до дивовижних ситуацій, які суперечать її розуму. Незважаючи на це, Аліса залишається вірною цінностям свого віку – чесності, привітності, скромності – і має здатність приймати світ таким, яким він є.

Персонаж Аліси має живий прототип – це дівчинка Аліса Плезенс Лідделл, яка була знайома автору. Аліса втілює всі ідеали дитячої етики вікторіанської епохи: вона втілює чесність, ввічливість, скромність, повагу до інших, серйозність і гідність, а також має безпосередність і відкритість в душі.

Світ, в який потрапляє Аліса, є повним нонсенсу, і це часом дратує її [46]. Хоча персонажі, яких вона зустрічає, можуть бути неввічливими та

дивними, Аліса виявляє здоровий глузд і вміє виходити з конфліктних ситуацій. Вона навіть здатна змінювати напрям розмови, щоб вирішити незручні моменти.

У світі, де буквальність мови породжує неймовірні результати, метафори стають безглуздими, а парадокси виникають за логічними правилами. Тут вірші можуть перетворювати звичайні речі на смішні абсурди, а логічні зв'язки можуть виявлятися зовсім іншими, ніж звичайно [23].

Таблиця 2.1

Риси характеру Аліси

Риса характеру	Епізод тексту	Художні прийоми та засоби
Допитливість	Гонитва за Білим Кроликом	Зображення погоні з переходом в інший світ
Цілеспрямованість	Гонитва за Білим Кроликом	Казковий прийом зображення переходу в світ фантазій
Сміливість	Не боїться Герцогині та Королеви	Принцип протиставлення, моделювання в свідомості
Спостережливість	Підмічає як хороше, так і погане у персонажах	Художня деталізація, принцип накопичення та зіставлення
Уважність	Підмічає все навколо	Накопичення художніх деталей
Чемність та ввічливість	Спілкування з іншими персонажами	Діалоги, внутрішні монологи та діалоги героїні
Тверезе мислення	Критично оцінює моралізаторські теревені Герцогині	Зображення контактів, принцип контрасту
Любить пригоди	Захотіла побувати в чудесному саду	Зображення думок і почуттів героїні
Співчутлива	Переживає за підданців Королеви	Зображення контактів, протиставлення

Волелюбна	Не дозволяє собою маніпулювати	Принцип антитези
Схильна до ризику	Експерименти з їжею та питвом	Використання чарівних речей та предметів
Правдива	Говорить у вічі іншим про їхні думки	Зображення мовних особливостей, мовні каламбури
Людяна (гуманна)	Взаємодія з дитинчатами Герцогині	Зображення дій в критичних ситуаціях
Схильна до парадоксів	Відсторонення окремих частин тіла, верзіння	Відсторонення, каламбури, фантазмагорії

Джерело: [16]

Щоб детальніше розібратися з образом Аліси у казці, наведу цитати, які розкриватимуть її.

"Цікаво, скільки миль я пролетіла? — голосно заговорила Аліса. — Я, мабуть, наближаюся до центра землі. Треба подумати: до нього щось близько чотирьох тисяч миль. (Аліса, бачите, дещо вчила про це на уроках у школі, і хоч зараз була не дуже вдаю нагода похвалитися своїми знаннями, бо нікому було слухати, але не завадить повторити для практики). Так, приблизно така відстань. Цікаво знати, на якій довготі та широті я знаходжуся? (Аліса не мала навіть найменшого уявлення про довготу та широту, але ці слова звучали так гарно і велично!)" [39]

"Справа в тому, що вона не раз читала оповідання про людей, які згоріли, або попали в пащу звірові, або зазнали ще якого лиха, і все це тільки тому, що не бажали пам'ятати науки старших: не бери в руки розпеченої кочерги бо обпечешся; не ріж пальця ножом, бо кров йтиме. І Аліса ніколи не забувала, що коли випити зайве з пляшечки з написом «отрута», то буде лихо рано чи пізно."

"Вона справді поменшала і була всього дюймів десять заввишки. От тепер вона пройде крізь маленькі дверцята в той прегарний сад!"

"Взагалі, вона давала сама собі дуже добрі поради (хоч дуже рідко дотримувалася їх), а іноді так жорстоко картала себе, що аж сльози

виступали в неї на очах і навіть, пам'ятається, одного разу намагалася нам'яти собі вуха за те, що обдурила сама себе, граючи за двох в крокет. Ця дивна дівчинка дуже любила вдавати з себе двох осіб." [39]

"Аліса зразу зрозуміла, що той шукав віяло та білі лайкові рукавички, тому з властивою їй доброзичливістю теж почала шукати, але їх ніде не було."

"Вона все росла і росла, і хутко їй довелося стати навколішки. Скоро і це не допомогло, і вона спробувала лягти, притиснувши один лікоть до дверей, а другу руку закинула над головою. Проте вона, продовжувала рости і була нарешті змушена виставити одну руку за вікно, а ногу засунула в комин."

"— Далеко краще було вдома, — міркувала сердешна Аліса. — Там не доводилося весь час збільшуватися та зменшуватися і виконувати накази мишей та кроликів. Я починаю жалкувати, що полізла в кролячу нору... А проте... проте... тутешнє життя, розумієте, дуже цікаве! Коли я бувало читала казки, я вважала, що такого, як в казках, ніколи не буває насправді! І на тобі, я опинилася прямо в казці! Про мене обов'язково треба написати казку, обов'язково! І коли я виросту, я напишу..." [40]

"...невже я ніколи не стану дорослішою, ніж зараз? З одного боку, це добре — ніколи не зістарітися, але тоді доведеться завжди вчити уроки! Ой, ні, я не хочу цього!"

"— Коли я буду Герцогинею, — сказала вона собі (хоч і не дуже впевнено), — у мене на кухні взагалі не буде перцю. Суп смачний і без нього. Може, саме перець робить людей запальними, — вела вона далі, дуже задоволена з того, що знайшла нове правило, — а оцет робить їх кислими, настій ромашки викликає гіркоту, а ячмінний цукор і інші солодощі роблять дітей лагідними. От якби дорослі знали про це, вони б не шкодували солодощів, розумієте..." [38]

"— Я також відвідувала щоденну школу, — сказала Аліса. — Нема чого вам хвалитися цим.

— І у вас були додаткові уроки? — дещо стурбовано поцікавилася Фальшива Черепаха.

— Так, — промовила Аліса. — Французька мова і музика."

"— Мені приснився такий дивний сон! — вигукнула Аліса і розповіла сестрі про всі свої дивовижні пригоди все, що запам'ятала."

"Ти завжди можеш взяти більше, ніж нічого." – показує оптимізм Аліси і її спроможність бачити позитив в ситуаціях, навіть коли здається, що все втрачено. [16]

"Ніколи не думай, що ти інша, ніж могла б бути, інакше, ніж будучи інший в тих випадках, коли інакше не можна не бути." – відображає глибокі роздуми Аліси про особистість, самосприйняття і самоідентичність. Ця цитата показує її прагнення зрозуміти, хто вона насправді.

"У нашому світі все божевільні." – підкреслює, що Аліса починає розуміти нелогічність та абсурдність світу, в який вона потрапила.

"Як дивні всі ці зміни! Не знаєш, що з тобою буде в наступну мить .." – говорить про динамічний характер Алісиної подорожі. Життя для неї - це постійна невизначеність, і вона намагається адаптуватися до швидко змінюваних обставин.

"Доводиться бігти з усіх ніг, щоб тільки залишитися на тому ж місці! Якщо хочеш потрапити в інше місце, тоді потрібно бігти, щонайменше вдвічі швидше!" – це рефлексія над концепцією часу та прогресу. Аліса розуміє, що для досягнення чогось в житті потрібно докладати зусиль, а іноді і вдвічі більше, ніж очікуєш. [16]

"Я знаю, ким я була сьогодні вранці, коли прокинулася, але з тих пір я вже кілька разів змінювалася." – можливо, найяскравіший приклад Алісиного внутрішнього розвитку. Вона не лише фізично змінювалася під час пригод, але і духовно та психологічно. Ця цитата відображає її постійний пошук себе.

Отже, через ці цитати Аліса виступає як дитина, яка відкриває для себе новий, хоч і дивний, світ, намагаючись зрозуміти його закони та знайти своє місце в ньому.

Окрім Аліси, в казці грають велика кількість персонажів.

Білий Кролик: Кролик з рожевими очима, який випадково стає тим, що веде Алісу до Країни Див. Він відображає репутацію зайнятого батька Аліси Лідделла.

Додо: Птах, який організовує гру в Гасай-Коло для того, щоб висушити мокрих звірів та Алісу після їхнього потрапляння до озера сліз.

Блакитна Гусінь: Гусінь, яка сидить на грибі і курить кальян. Вона надає Алісі пораду відносно її зростання та зменшення. [23]

Чеширський Кіт: Кіт здатен зникати та з'являтися, залишаючи тільки свій усміхнений обличчя. Він веде Алісу через її подорож і надає їй дивні поради. «- Чи не були б ви такі ласкаві сказати, як мені звідси вибратися? - Залежить, куди йти, - відказав Кіт. - Власне, мені однаково, куди йти... - почала Аліса. - Тоді й однаково, яким шляхом, - зауважив Кіт. - О, кудись та дійдеш, - сказав Кіт. - Треба тільки достатньо пройти. У Кота залізна логіка – якщо йдеш куди-небудь, то шлях можна обрати будь-який. Потрібно тільки іти.». цей герой утілює в себе таємничість, раціональний розум, самостійність і відсутність обмежень від будь-якого контролю. [23]

В романі, Льюїс Керролл вперше вводить читачів до Чеширського Кота - істоти, яка завжди посміхається і має здатність розчинятися в повітрі за власним бажанням, залишаючи лише свою посмішку в пам'яті. Цей кіт відображає не тільки розважальну сутність, але й час від часу надає філософських думок, які глибоко задумують Алісу.

У початковій версії книги Льюїс Керролл не включив Чеширського Кота, який став значущим персонажем тільки в 1865 році. Цей персонаж виник як результат культурної асоціації, що походила від вислову "посміхається як чеширський кіт", який часто використовувався у той час. Існує декілька теорій щодо походження цього виразу:

1. У графстві Чешир, де народився сам Керролл, невідомий маляр малював усміхнені коти над входами до таверен. Історично це були зображення скалистих левів (або леопардів), але в Чеширі їх бачили як котів.

2. Інша теорія пов'язує вираз з Чеширськими сирами, які мали вигляд голови усміхненого kota. Історія цих сирів налічує вже століття.

3. Також існує версія, що походження виразу пов'язане з історією Чеширського графства і його великими змінами у владі, коли "сміялися навіть коти".

Цей загадковий персонаж виступає символом таємничості та непередбачуваності, яка супроводжує Алісу в її пригодах.

Капелюшник: Майстер з виготовлення капелюхів, який бере участь у Божевільному чаюванні. Він любить загадки і гру зі словами.

Березневий Заєць: Заєць, який також бере участь у Божевільному чаюванні. Він радить не говорити того, що думаєш. [1]

Сонько: Гризун, який часто спить в чайнику під час Божевільного чаювання.

Чиррова Королева: Дратівлива королева-карта чиррової масті, яка любить виносити вирoki про відрубання голови. Королева втілює злість, роздратованість, свавільність, жорстокість (свавільність, схильність діяти на свій розсуд, незважаючи на думку, бажання інших).

Постійно всім погрожує: «Відтяти їй голову!», «Усі на свої місця!» «Почервоніла з люті, хижо блимнувши очима, вереснула...» «Гасала скрізь, як навіжена, тупотіла ногами, репетувала...» Королева нервова, зла, запальна, непередбачувана. Це аномально як для державної особи, так і для любого керівника.

Казна-Що-Не-Черепашка: Створіння з панцирем черепахи, але з головою, ногами і хвостом корови. Він розповідає Алісі про своє минуле як Не-Аби-Який-Черепашка. Казна-Що-Не-Черепашка втілює жалюгідність, нещасття.

Жаліється на своє навчання «І всі ми маємо найкращі у світі атестати неуків» Постійно повчає Алісу, хоча сама нічого не знає. [16]

Ці персонажі творять унікальну і дивовижну атмосферу Країни Див і взаємодіють з Алісою, допомагаючи їй розкрити різні аспекти світу навколо неї.

«Всі крім кота в кухні чіхали. Кот посміхався.

- Я не знала, що Чеширські Коти повинні посміхатися. По правді кажучи, я взагалі не знала, що коти вміють посміхатися. [16]

- Всі вони вміють, - сказала Герцогиня, - і більшість не пропускає нагоди!»

«- Якби ти знала час, як я його знаю, - сказав Капелюх, - ти б не говорила про нього в середньому роді. Воно - не воно, а він - Старий-Час!»

Ці дві цитати характеризують Алісу, показують недосвідченість та незнайомість з незвичними правилами Країни Чудес. Вона висловлює свою здивованість щодо посмішки кота, оскільки в її звичайному світі коти не посміхаються.

Відповідь герцогині характеризує її як персонажа, для якого все в Країні Чудес звичайне і логічне. Вона виступає досвідченим гідом у цьому незвичному світі. [23]

Посмішка кота та здатність до посмішки втілює абсурдність та загадковість світу, в якому він живе. Кіт є символом непередбачуваності та хитрощів.

Відповідь Капелюха показує його дивакуватий характер і спосіб сприймання речей, які в звичайному світі були б незрозумілими та нелогічними. Він втілює парадокс та неординарність Країни Чудес, де все можливо.

«- Це мій друг. Чеширський Кіт, - сказала Аліса, - дозвольте вас познайомити.

- У нього не приємна зовнішність, - сказав Король. - Втім, він може поцілувати мені руку, якщо хоче. [16]

- Дякую, обійдуся, - сказав Чеширський Кіт.» - ця цитата характеризує Короля як персонажа, що дотримується етикету, але водночас видає суб'єктивні судження на зовнішність. Чеширський Кіт демонструє свою незалежність та сарказм, а Аліса стоїть між ними, намагаючись знайти спільну мову з обома.

«- Перестань мене тиснути! - сказала їй Соня (вони сиділи поруч). - Мені дихати нічим.

- Не можу перестати! - винувато сказала Аліса. - Я расту!

- Не маєш права тут рости! - сказала Соня.

- Що за дурниці, - сказала Аліса вже не так винувато. - Ти ж теж ростеш!

- Хіба мало що! Я расту як все, пристойно, - сказала Соня. - А ти бешкетуєш!» - цитата показує незвичайний зріст Аліси в Країні Чудес та її спілкування з Сонею (мишею). Аліса росте неочікувано, що дратує Соню, яка виступає більш консервативною та дотримується «пристойності». Це відображає конфлікт між дивовижним та звичайним в цьому світі. [16]

«- Відрубати їй голову! - заволала Королева на всю горлянку.

Ніхто не поворухнувся.

- Та хто вас боїться! - сказала Аліса (вона вже досягла свого справжнього зростання). - Ви просто нещасні карти - і все!»

«Аліса розсміялася.

- Це не допоможе! - сказала вона. - Не можна повірити в неможливе!

- Просто у тебе мало досвіду, - зауважила Королева. - У твоєму віці я приділяла цьому півгодини щодня. В інші дні я встигала повірити в десяток неможливо до сніданку. » - цитати відображають Королеву як владарку, яка прагне влаштувати винищення, але не має справжньої влади над іншими. Аліса ж, досягши свого справжнього зростання, відкидає її владу, визнаючи всі навколо – лише карти. Це підкреслює її зростання та зрілість, яку вона набула протягом своєї подорожі. Королева звикла вірити в неможливе та жити в абсурдному світі, в той час як Аліса зберігає зв'язок із здоровим глуздом і логікою свого рідного світу. Це відображає їх різний досвід та погляди на життя в Країні Чудес. [16]

У творі Льюїса Керролла, серед різноманітних персонажів, зокрема Миші, Качуру Додо, Папужці Лорі, Орлятку, Сороці, Крабихі та Канарці, автор вдало втілює карикатури різних аспектів тодішнього англійського

суспільства. Це видно в абсурдних ситуаціях, в яких перебувають ці персонажі, та в їхньому поведінці.

Починаючи з Миші, відомо, що вона виступає як авторитет, але навіть не може запропонувати практичний спосіб вирішення проблеми висушення. Це може символізувати некомпетентність деяких лідерів, які прагнуть знаходити вихід з складних ситуацій, але замість цього лише гублять час на пусті балачки.

Додо виявляється тим, хто знає, як вирішити проблему, але його план виявляється складним і заплутаним, а церемонія вручення призів з Алісою в якості випадкового організатора свідчить про комічну гру ритуалів та урочистостей суспільства того часу.

Дослідники визначили, що автор «Аліси в Країні Див», Льюїс Керролл, іронізував над цими вікторіанськими установами у своїй книзі. Аліса завжди вибачалася, коли вважала, що образила когось, і коригувала грубу поведінку інших персонажів. Багато віршів у книзі були пародіями на популярні вікторіанські пісні та балади для дітей, які часто містили моральні нотки та релігійні вказівки.

Аліса також втілювала протест проти стереотипного ролі жінки в вікторіанському суспільстві. Вона була жвавою, сміливою та незалежною, часто вступала в суперечки з іншими персонажами. Аліса вносила англійську культуру в Країну Див, де панували абсурд та несподіваність [23].

Книгу також можна розглядати як алегорію колоніалізації. У часи написання книги діяла епоха колоніалізму, і пригоди Аліси можна сприймати як втручання британської культури в інші світи, оцінюючи їх за власними стандартами.

Автор також критикував вікторіанську педагогіку через персонажів, що намагалися навчати Алісу, але були дурними, жорстокими або божевільними. Це підкреслювало відношення до дітей як до неповноцінних дорослих.

У книзі було також численні алюзії до реальних історичних подій, наприклад, до Війни Червоної та Білої троянд між родинами Ланкастерів і Йорків у XV столітті.

Публікація книги припадала на 1865 рік, і для сучасних дорослих читачів можна було б вбачати аналогії з Лютневою революцією 1848 року у Франції, коли король Луї-Філіп I судив над повстанцями.

Коротше кажучи, «Аліса в Країні Див» вражає глибоким підтекстом та алегоріями, які розкривають критику вікторіанського суспільства, жіночої ролі, колоніалізму та педагогічних підходів. [24]

Загалом, Керролл у своєму творі вдало використовує гумор та абсурд, щоб висміятися з певних аспектів англійського життя і суспільства. Через персонажів, які здаються дивакуватими чи негідними, автор підкреслює суперечності та дурність певних практик і цінностей.

ВИСНОВКИ

У ході дослідження було доведено, що казка-нонсенс у творчості Льюїса Керрола має потужний творчий потенціал і для розкриття світоглядно-творчої позиції митця, і розвитку сучасного літературного процесу насамперед як жанровий різновид авторського казкового тексту .

Літературна казка, виходячи зі своєї природи, завжди пов'язана з народною казковою традицією, і в процесі свого розвитку створила наступні форми: художній переказ фольклорної казки, літературна казка за фольклорними мотивами і власне авторська казка. Кожна з них відзначається особливими специфічними рисами, серед яких присутність автора, що не просто творить казку , а й творчо інтерпретує її, надаючи її змістоформі виразної індивідуальності та багатовимірності.

У даній роботі визначаємо казку-нонсенс як жанровий різновид літературної казки взагалі, яка не лише сприяє розвитку фантазії та творчого мислення, але і є своєрідною художньою формою змалювання екзистентних питань і процесів буття. Як особлива форма авторської казки вона завжди базується на законах “нонсенсу” (в перекладі з англійської nonsense – “відсутність смислу”)”: в сучасному науковому просторі домінантною є позиція його розгляду і множинності, і відсутності смислів .

В умовах сьогодення казка-нонсенс розглядається як своєрідний літературний феномен, побудований на своєрідному відхиленні від логічної лінії у бік абсурду, на грі з мовою, незвичній комбінації слів, розміщення їх у неправильному порядку, створення власних лексем тощо.

Саме за цими законами , перевагою лінгвістичних принципів його творення, а не екзистенційних, побудовані казки-нонсенс видатного англійського казкаря Льюїса Керрола, які у своїй більшості базуються на його власних мовних концептах нонсенсу.

Нонсенс Л.Керрола поєднує глибинне фольклорне коріння (традиції чарівної казки, матеріали збірки “Пісні Матінки Гусині”), літературні традиції (лімерики Е.Ліра, літературні казки) і прагнення розкрити наукові поняття точних наук. Наявність цих рівнів пояснюється тим, що Л.Керрол був і талановитим письменником, і науковцем-математиком.

Йому вдалося створити казки-нонсенс з власним авторським унікальним світом, в якому панують елементи парадоксу, мотиви оксюмору, гри зі словом, поняттями, логічними законами тощо. В їх змістоформі виникає незвичайний, дивний простір персонажної системи: Шалений Заєць, Капелюшник, Казна-Що-Не-Черепашка, Білий Кролик, Чеширський Кіт, Король, Королева, які діють у незвичайних ситуаціях — Шалене чаювання, гра Шалтай-Болтай, суд над Валетом тощо. Персонажна система в його творах відіграє ключову роль, представляючи собою різноманітність характерів і світоглядів, які стимулюють читача до глибоких рефлексій. Світ незвичайних героїв, як і самі ситуації в казках, часто є абсурдними, проте за цим абсурдом криється звичний зміст, який відкриває нові грані людського буття.

Аліса як головний персонаж казки, будучи типовою, правильно вихованою дитиною вікторіанської доби, опиняючись у цьому незвичайному казковому просторі, намагається застосувати всі набуті знання та вивчені правила і в результаті терпить фіаско. Тільки безпосередність, яку ще не встигла викоренити її епоха, дозволяє дівчинці знаходити вихід із найскладніших ситуацій. Зображення головної героїні казки Льюїсом Керролом стає своєрідним непрямим протестом проти організації світу дитинства у вікторіанській Англії, побудованому на законах повного підкорення вимогам світу дорослих. Сам автор вважав, що відкритість, безпосередність, щирість повинні бути складовою світу дитинства.

Будучи не тільки письменником, а й вченим-математиком, зумів синтезувати абсурд і логіку в своїх творах, створивши неповторну та

багатогранну казку-нонсенс, яка розкриває і площинні форми наукових знань точних наук.

Таким чином, Льюїс Керрол створив унікальну авторську літературну казку у жанровій формі казки-нонсенсу, яка є яскравим прикладом власне авторської казки з глибинними екзистентними і антропоцентричними цінностями .

У його казковому “нонсенсному” світі розповідається про нереальні речі та явища ,проте всі вони завжди пов'язані з нормальною реальністю: вони відштовхуються від неї,але ж її і підкреслюють.Його казкові твори стали основою формування англійської літературної казки-нонсенс та передумовою майбутньої інтелектуально-ігрової літератури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алісині пригоди у дивокраї. Аліса у задзеркаллі : повісті / з англ. перекл. В. Корнієнка. — Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2007. — 224 с. : іл.
2. Бандровська О. Інверсія як основа нонсенс-логіки у творах Льюїса Керрола // Іноземна філологія. — Львівський національний університет ім. І. Франка, 2007. — Вип. 119.
3. Богуславська Л. А. Відтворення мовної гри Л. Керролла в англо-українських перекладах: Когнітивний аспект : дис. ... канд. філол. наук: 10.02.16. — Херсон, 2017. — 246 с.
4. Брауде Л. Ю. До історії поняття «літературна казка» // Серія літератури та мови. — 1977. — Т. 36. — № 3. — С. 231-239.
5. Воловик А. Жанрово-стилістична диверсифікація народної й літературної казок // Актуальні питання гуманітарних наук. — Вінниця, 2020. — № 2 (30). — С. 92–97.
6. Галич О. А. Теорія літератури : Підручник для студ. філол. спец. вищ. закладів освіти. — Київ: Либідь, 2001. — 486 с.
7. Гарачковська О. Жанр казки в дослідницькому дискурсі // Київ. старовина. — 2007. — № 6. — С. 129-137.
8. Гнатюк М. Літературознавча енциклопедія — духовний запит часу // Слово і час : журнал. — 2007. — № 12. — С. 80—83.
9. Горбонос О. В. Українська літературна казка 10-30-х років ХІХ ст.: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук. : спец. 10.01.01 «Українська література». — Херсон, 2008. — 20 с.
10. Горбонос О. Жанр літературної казки як діалектична єдність літературних та фольклорних традицій. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. 2017. № 263. 134–141 с.

11. Гренбек Б. Ган Кристиан Андерсен. Жизнь. Творчество. Личность. — Л., 1973 р., 402 с..
12. Грищук В. В. Літературна казка: становлення і розвиток жанру // Наукові записки Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди. — 2013. — Вип. 1. — С. 22–27.
13. Демків Ю. М. До проблеми жанрової ідентифікації літературної казки (на матеріалах англійської літератури) // Молодий вчений. — 2019. — № 4.2 (68.2). — С. 63–67.
14. Дубинська Я. Льюїс Керрол: життя як нонсенс: [життя і творчість англійського письменника (1832-1898)] // [Назва видання не вказана]. — 2015. — № 1. — С. 28-43.
15. Івашкіна Л.М. Світ казок Ш. Перо (урок – гра) // Все для вчителя. — 2010. — № 15 (трав.) — С. 24-25.
16. Керрол Л. Аліса в Країні Чудес / Льюїс Керрол ; [пер. з англ. В. Корнієнко]. — К. : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2001. — С. 9-121.
17. Коваленко О. "Льюїс Керрол: земляк Чеширського kota: [нарис життя і творчості письменника, автора книги "Аліса в країні чудес", математика і богослова]" // Освіта України. — 2011. — № 89-90. — с. 14.
18. Копистянська Н. Жанр, жанрова система у просторі літературознавства: монографія. — Львів: ПАІС, 2005. — 368 с.
19. Копистянська Н. Х. Відмінність у хронотопі фольклорної і літературної казки // Жанр, жанрова система у просторі літературознавства. — Львів, 2005. — С. 87–92.
20. Колоннезі Дж. Нонсенс як форма комізму // Логічний аналіз мови. Мовні механізми комізму. — М.: Індік, 2007. — С. 254-262.
21. Масловська М. В. Українська літературна казка в контексті європейської // Вісн. Житомир. держ. пед. ун-ту. — 2004. — № 15. — С. 142-145.

22. Ніколенко О. "У світі фантазій Аліси: культурологічний аналіз повісті Льюїса Керрола "Аліса в країні див" // Всесвітня література в сучасній школі. — 2013. — № 4. — с. 10-29.
23. Орлова О.В. "Система уроків з вивчення казки Льюїса Керрола «Аліса в країні див»" // Зарубіжна література в школах України. — 2013. — № 12. — с. 53-61.
24. Пригоди Аліси в Дивокраї. The Nursery Alice. — Харків: Віват, 2015. — 128 с.
25. Пропп В. Я. Трансформація чарівних казок. Фольклор і дійсність. — К.: Генеза, 2005. — 184 с.
26. Проценко Ю. В. Літературна казка як елемент мистецької культури // Мова та культура. Вип. 8. Том VI. — Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2005. — С. 13-16.
27. Ребрій О. В. Пригоди Аліси в Україні, або про множинність сучасних перекладів. — К. : Центр наукових досліджень та викладання іноземних мов НАН України, 2009. — С. 190–205.
28. Сорокотенко О.В. Літературна казка: порівняльний та типологічний аспекти: автореф. дис. к. філол. н. — Одеса, 1996. — 16 с.
29. Стриженова А. Кот из Чешира: [версії походження Чеширського kota – героя книг Л. Керрола "Пригоди Аліси в Країні Чудес"]. — 2014. — № 10. — с. 56-59.
30. Шкаруба Л.М. Викторианський тетраптих: нариси з історії світової культури: епоха Льюїса Керрола. — 2013. — № 2. — С. 58-64; № 3. — С. 60.
31. Ярмиш Ю. У світі казки: Літературно-критичний нарис. — К.: Рад. письменник, 1975. — 144 с.
32. Bloom H. Modern critical views: Lewis Carroll. — N.Y.; New Haven : Chelsea house publishers, 1987. — 172 p.

33. Brooker W. Alice's adventures: Lewis Carroll in popular culture. – New York: Continuum, 2004. – 380 p.
34. Carroll L. The letters of Lewis Carroll [ed. by M. N. Cohen]. – L.: Macmillan, 1979. – Vol. 1-2. – 614 p.
35. Thomas D. Lewis Carroll: a portrait with background. – London: John Murray, 1996. – 404 p.
36. Isakova M.L. “Nonsense”, “absurdity”, “nonsense” as philosophical and aesthetic concepts and terms of poetics // Materials of final international scientifically-practical conference “The Science theory and practice. Vol 30. Philological sciences. - Dnepropetrovsk, Ukraine. 2005. - S. 57-60.
37. Які літературні казки. Казки та їх види. Екранізації літературних казок URL: <https://thestrip.ru/uk/lico/kakie-literaturnye-skazki-skazki-i-ih-vidy-ekranizacii-literaturnyh-skazok/> (дата звернення 20.09.2023)
38. Казки авторів світової літератури URL: <https://kazkalita.jimdofree.com/сказки-мировой-классики/> (дата звернення 20.09.2023)
39. Літературна казка та фантастика в англійській літературі URL: http://okengli.blogspot.com/p/blog-page_45.html (дата звернення 20.09.2023)
40. Чарівні цитати з Аліси в країні чудес URL: <https://gigafox.ru/uk/health/citaty-chervonnoi-korolevy-iz-alisy-volshebnye-citaty-iz-alisy-v-strane/> (дата звернення 20.09.2023)
41. Лексика дитинства у казках Льюїса Керрола URL: <https://md-eksperiment.org/ru/post/20171225-leksika-ditinstva-u-kazkah-lyuyisa-kerrola> (дата звернення 20.09.2023)
42. Льюїс Керролл: відображення із задзеркалля URL: <https://neuronews.com.ua/ua/archive/2020/8%28119%29/pages-56-61/lyuyis-kerroll-vidobrazhennya-iz-zadzerkallya#gsc.tab=0> (дата звернення 20.09.2023)
43. Особливості літературної казки Льюїса Керролла URL: <https://ukrbukva.net/page,3,118781-Osobennosti-literaturnoiy-skazki-L-yuisa-Kerrolla-Priklyucheniya-Alisy-v-strane-chudes.html> (дата звернення 20.09.2023)

44. «Аліса в країні Чудес» аналіз URL: <https://dovidka.biz.ua/alisa-v-krayini-chudes-analiz> <https://dovidka.biz.ua/alisa-v-krayini-chudes-analiz/> (дата звернення 20.09.2023)
45. «Аліса в країні чудес» - світ парадоксу та абсурду? URL: <https://recordfm.com.ua/wp-content/uploads/2017/07/alice-with-doorknob-2.jpg> (дата звернення 20.09.2023)
46. Жанр казки-нонсенс у дитячій літературі (Л. Керролл). URL: <https://studfile.net/preview/9605188/page:10/> (дата звернення 20.09.2023)
47. Льюїс Керол URL: <https://mylandrover.ru/uk/fuel-system/lyuis-keroll-lyuis-kerroll-biografiya-lyuisa-kerrolla.html> (дата звернення 20.09.2023)
48. Вікторіанська доба URL: https://svitliteraturu.ucoz.ua/_ld/1/180____.pdf (дата звернення 20.09.2023)
49. Нонсенс: що таке або хто такий? URL: <https://bigbro.com.ua/nonsens-shho-take-abo-hto-takij/> (дата звернення 20.09.2023)
50. Humorous potential of nonsense URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/46591020.pdf> (дата звернення 20.09.2023)
51. Ольга Деркачова, Соломія Ушневич. Літературна казка Великобританії URL: <http://lib.pnu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/1506/1/Казка%20Великобританії.pdf> (дата звернення 20.09.2023)
52. Ткач А.В Авторська казка як геноодиниця європейського літературного простору : теоретичний аспект . Магістерські студії .Альманах. Вип.23.2023.- Херсон — Івано-Франківськ ХДУ,2023 — С.71-73